

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Беш жилдлик

Тўртинчи жилд

Тошкент

Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1985

БЕРОНАЛИК ИККИ ЙИГИТ

УЙРУН
таржимаси

ҚАТНАШУВЧИЛАР

- Миланлик герцог — Сильвиянинг отаси.
 Валентин } — Вероналик аслзодалар.
 Протей }
 Антонио — Протейнинг отаси.
 Турйо — Валентиннинг аҳмоқ рақиби.
 Эгламур — Сильвиянинг қочишига ёрдам берган
 киши.
 Спид — Валентиннинг хизматкори, қизиқчи.
 Ланс — Протейнинг хизматкори, қизиқчи.
 Пантино — Антонионинг хизматкори.
 Миландаги, Жулия бориб жойлашадиган меҳмон-
 хона хўжайини.
 Қароқчилар.
 Жулия — Вероналик ёш аёл, Протейнинг севгилиси.
 Сильвия — герцогнинг қизи, Валентиннинг севгилиси.
 Лючетта — Жулиянинг чўриси.
 Хизматчилар, созандалар.

Воқеа қисман Веронада, қисман Миланда, қисман
 Мантуя чегарасидаги ўрмонда бўлиб ўтади.

БИРИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Верона. Майдон.

Валентин билан Протей киради.

Валентин

Йўқ, Протей, ишонмайман, ақли тўлишмас
 Уйдан нари чиқмайди ёш-ялангларнинг.
 Агар севги сеҳрловчи занжири билан
 Сенинг олтин кунларингни гўзал бир қизнинг
 Ҳозибадор нигоҳига боғламаганда,
 Сени, дўстим, ҳамроҳликка таклиф қилардим,
 Дунёда бор мўъжизани бирга кўрардик.
 Майда-чуйда ташвиш билан уйда ўлтириб
 Ўтказмасдинг ёш умрингни бекорчиликда.
 Аммо севсанг, майли, дўстим, бахтинг ёр бўлсин.
 Мен ҳам севги жабрин тортсам бахтли бўлардим.

Протей

Шундай қилиб, жўнайман де, дўстим, Валентин,
 Хайр, азизим. Агар бирор диққатга лойиқ
 Фаройибот учраб қолса мени эслагил.
 Омад кулиб боқса, ишинг ўнгидан келса,
 Рухсат этгил, шерик бўлай бахтингга мен ҳам.
 Хавфу хатар дуч келсаю юз берса ташвиш,
 Дуодаман сенга тинчлик, омонлик тилаб.
 Ҳа, Валентин, донм дуо қилиб тураман.

Валентин

Муҳаббатнинг китобига қараб турибми?

Протей

Ҳа, севимли китоб билан дуо қиламан.

Валентин

Саёз китоб билан теран ҳисни англамоқ,
Бир қўрқоқнинг денгиз сузиб ўтганидай гап.

Протей

Йўқ, севгининг Геллеспонт қаъридай теран,
Жуда чуқур китоби-ла ибодат қилгум.

Валентин

Геллеспонтдан сузиб ўта олмас эдинг сен,
Кавушинг-ла муҳаббатга ботиб қолардинг,

Протей

Қоч, бу ерда кавуш нима қилиб юрибди?

Валентин

Оёғингга қараб кавуш киймабсан, дейман.
Минг илтижо билан бир дўқ харид қиласан.
Юз оҳангга, минг додингга — бир нохуш қараш
Уйқусиз ва оғир тунлар эвазига сен
Бир зумгина бахтга эга бўласан, холос!
Узоқ ўйнаб фақатгина омадсизликнинг
Азобинигина ютиш нақадар оғир.
Оғир азоб эвазига бой бериш даҳшат.
Йўқ, азизим, ақлсизлик ақлингни енгмиш,
Е ақлингни аҳмоқликка алиштиргансан.

Протей

Шундай қилиб, Протейни аҳмоқ дейсизми?

Валентин

Йўқ, ақлдан озмоқдасан севги туфайли.

Протей

Тушунмадим, бунча ташвиш, ҳали, ҳеч кимни
Севганим йўқ.

Валентин

Сиз, азизим, севгига қулсиз!
Ҳа, кимгаки жилов солса бемаъни севги
У одамни доноликдан узоқ деб билинг!

Протей

Доно дерди: нозик гунча қатларига қурт
Ин қўйгандек, энг қудратли ақл ичра ҳам
Севги кириб жойлашади...

Валентин

Бошқа гап ҳам бор,
Доно дерди: ёвуз қуртга ем бўлиб гунча,
Очилмасдан туриб хазон бўлгани каби
Еш идрок ҳам муҳаббатнинг исканжасида
Бевақт сўлар ва айланиб бемаъниликка,
Баҳордаёқ қудратини йўқотиб тамом,
Беролмайди ваъда қилган мевани ҳеч вақт.
Аммо кимки хизмат қилса ақлсизликка,
Ундайларга бефойдадир оқилона панд.

Хайр, дўстим, отам йўлга чиққандир кўпдан,
Кузатмоқчи эди мени кемага қадар.

Протей

Мен ҳам сени кузатаман.

Валентин

Ҳеч ҳожати йўқ.
Шу ердаёқ хайрлашиб қўя қолайлик.
Ҳа, Миланга, тез-тез хат ёз муҳаббатингдан,
Ҳамда менсиз бу ерларда нима юз берса,
Ҳаммасидан, дўстим, мени огоҳ қилиб тур.
Мен ҳам сенга ҳамма гапни ёзиб тураман.

Протей

Ҳа, азизим, Миланда бахт йўлдошинг бўлсин!

Валентин

Сен ҳам бунда бахтиёр бўл. Хайр, биродар.

(Кетади.)

Протей

Дўстим, шуҳрат ахтаради, мен эса севги.
У шуҳрат деб ажралади дўстдан, мен эса
Севгим учун ўзимни ҳам, дўстларимни ҳам,
Дунёни ҳам аямасдан қурбон қилардим.
Сен, Жулия, айбдорсан вақтимнинг бекор
Кетишига, илму фандан қочишимга ҳам,
Доно, яхши маслаҳатга қулоқ солмасдан,
Очу наҳор ва беуйқу юришимга ҳам.

С п и д киради.

С п и д

Салом, сизга, синьор. Менинг хўжайинимни
Кўрганлари йўқми?

П р о т е й

Ҳозир шу ерда эди.
Портга кетди, ҳозир жўнар Милан шаҳрига.

С п и д

Жўнаб қолган бўлса керак, гаров боғлайман!
Мен ҳам бориш ниятида эдим Миланга.
Доғда қолдим, каллаварам, Верона қўйи!

П р о т е й

Ҳар гал шундай: агар чўпон гафлатда қолса,
Қўйлари ҳам ўлда-жўлда қолиб кетади.

С п и д

Сиз ҳақиқатан ҳам, уни чўпону мени қўй деб ҳисоб-
лайсизми?

П р о т е й

Албатта!

С п и д

Ундай бўлса — хоҳ кулинг, хоҳ йирланг, менинг
шоҳларим — унинг шоҳлари.

П р о т е й

Мулоҳазаларинг бемаъни, аммо қўйга муносиб.

Спид

Демак, яна бир карра маълум бўлдики, мен қўй эканман-да.

Протей

Ҳа, хўжайиннинг эса чўпон.

Спид

Йўқ, тўғри эмас. Тўғри эмаслигини исбот қилиб бераман.

Протей

Мен эса тўғрилигини исбот қиламан.

Спид

Чўпон қўйни ахтаради, қўй чўпонни эмас. Мен эса хўжайинимни ахтариб юрибман, хўжайин мени қидириб юргани йўқ. Демак, мен қўй эмасман.

Протей

Овқат учун қўй чўпонга эргашади, аммо чўпон овқат деб қўйга эргашмайди. Сен ҳақингни олиш учун хўжайиннингнинг орқасидан кетясан, аммо хўжайин, пул деб сенинг орқангдан бормайди. Демак, сен қўйсан!

Спид

Яна битта шунақа исбот топилса мен «маа!» деб, маърашга тайёрман.

Протей

Бўпти. Хўш, қани, айт-чи, Жулияга хатимни бердингми?

Спид

Бўмасам-чи, синьор. Мен у билан, яъни хатингиз билан жуда ҳам калавамни йўқотиб қўйдим. Шундай қилиб мен, яъни боши айланган қўй, хатингизни бурма кўйлак кийган қисир қўйга топширдим. Аммо бурма кўйлак кийган қисир қўй, мен боши айланган қўйга ҳеч нарса бергани йўқ.

Протей

Сен шунча қўй ҳайдаб келдингки, уларга яйлов ҳам торлик қилади.

Спид

Мабодо яйлов торлик қилиб қолса, қўзичоғингизни сўя қолмайсизми?

Протей

Э, нафасинг ўчгур! Ниятини қаранг-а! Хўб, бўпти. Хўш, қўй учун ўз оғилига қараб жўнаб қолиш пайти келмадимикан?

Спид

Оғилдан эмас, пулдан гапиринг, тўрам. Мен жўнашим керак эмас, балки ҳамёнимга қараб сиз пул жўнатишингиз керак.

Протей

Огил деб кулбангни айтяпман.

Спид

Шундай қилиб, сиз менинг ҳамёнимга пул солиш ўрнига, ўзимни огилга тикмоқчимисиз? Унақа бўлса таннозингизни ахтариб, беҳуда иш қилган эканман-да!

Протей

Гапир, нима деди жонон?

Спид бош қимирлатади.

Бош қимирлатди, дейсанми, галварс?

Спид

Ҳа.

Протей

Нима — ҳа? Галварс деганимга, деяпсанми?

Спид

Йўқ, синьор. Мен жонон бош қимирлатди, деяпман. Сиз, жонон бош қимирлатдими, деб сўрадингиз, мен эса, ҳа, деб жавоб бердим.

Протей

Унинг ўрнига, сен галварс, деган маъно чиқиб қолди.

С п и д

Агар сиз, бу ҳақиқатни менга айтиш вазифасини ўз зиммангизга олган экансиз, хизматингиз эвазига уни мукофот қилиб ўзингиз ола қолинг.

П р о т е й

Йўқ, ўзингга буюрсин хатимни олиб бориб берганинг учун.

С п и д

Ҳа, бўпти, кўриб турибман, сиздан ҳали кўп дакки ейдиганга ўхшайман.

П р о т е й

Хўш, синьор. Мендан қанақа дакки емоқчисиз?

С п и д

Эҳ, синьор. Мен ҳалол хизмат қилиб, хатингизни олиб бориб бериб, эвазига фақат «галварс» деган ном олдим.

П р о т е й

Онт ичаман, ақлинг жуда югуриikka ўхшаб қолди.

С п и д

Аммо, бари бир, сизнинг қимирлайдиган ҳамёнингизни қувиб етолмайди.

П р о т е й

Бўлди, бўлди, бекорга кўп вайсама. Ахир, аниқроқ айтсанг-чи, нима бўлди жонон?

Спид

Аввал ҳамёнингизни очинг: унинг жавоби ва сизнинг пулингиз маррага баравар етиб келишсин.

Протей

Яхши, синьор, мана хизмат ҳақингиз. Хўш, гўзал нима деди?

Спид

Гапнинг пускалласини айтганда, у гўзал жаҳобларига тегмайдиганга ўхшайди.

Протей

Нега, бирор нарса сездингми?

Спид

Синьор, мен ҳеч нарса сезганим йўқ, ҳатто хатингизни унга етказганим учун мукофот қилиб берилиши лозим бўлган қора чақани ҳам сезганим йўқ. Модомики, у пари-пайкар, қалбингизнинг бир парчасини унга етказган одамни бир пулга олмаган экан,— қалбингизни ҳам бир чақага олмаса керак, деб қўрқаман. Унга тошдан бўлак нарса ҳадя қила кўрманг, у пулатдан ҳам қаттиқ.

Протей

Шундай қилиб ҳеч нарса демадимми?

Спид

Йўқ, ҳатто, «мана хизмат ҳақинг», ҳам дегани йўқ. Ҳимматингизга қойилман, мана, берган олти пен-

са чақангиз гувоҳ, сиздан беҳад миннатдорман. Бундан буён хатни ҳам ўзингиз олиб борингу ҳадясини ҳам ола қолинг, мен эса, синьор, сизнинг саломингизни хўжайинимга етказа қолай.

Протей

Қани, жўна! Сен кемага тушган заҳоти
Кема дарҳол фарқ бўлишдан халос бўлади.
Сувга чўкиб эмас, бир кун дорда ўласан!

С п и д кетади.

Хат ташишга бошқа бирон одам топаман.
Бу гўрсўхта масхарабоз менинг хатимни,
Саломимни топширганда, гўзал Жулия
Ундан фақат кулгангина бўлиши мумкин.

(Кетади.)

ИККИНЧИ САҲНА

Верона. Жулиянинг боғи.

Жулия билан Лючетта киради.

Жулия

Айт, Лючетта, иккимиздан бўлак ҳеч ким йўқ:
Сен маслаҳат берасанми, бировни сев, деб?

Лючетта

Ҳа, албатта, вақти келган. Аммо қоқилманг.

Жулия

Сухбат ва ўйин билан мени овутиш
Учун келган ҳисоби йўқ зодагонларнинг
Қай бирини таңла, сенинг фикринг қанақа?

Лючетта

Сиз уларнинг номларини бирма-бир айтинг,
Мен ҳам сизга жавоб қилай ақлим етганча.

Жулия

Эгламурдан гап бошлайлик, хўш, нима дейсан?

Лючетта

Ҳаммасидан гўзал, гапдон, хушмуомала,
Аммо сизга куёвликка ярамайди у.

Жулия

Меркацио қалай экан? Пули кўп, сахий.

Лючетта

Пули ачиб ётибди-ю, бироқ ақли кам.

Жулия

Хўш кимни — ё олижаноб Протейними?

Лючетта

Кечирасиз, мендай овсар, жағи очиқни!

Жулия

Сени? Нега кечираман? Бу бўлмағур гап!

Лючетта

Тил ҳамма вақт бир балога дучор қилади.
Менинг учун муносибми? Менинг ишимми

Ман-ман деган синьорларни ёмонлаш, ахир.

Жулия

Протей ҳам бошқалардан афзал эмасми?

Лючетта

Ҳа, сиз учун фақат ўша — ягона куёв.

Жулия

Исбот қилиб берасанми?

Лючетта

Аёлчасига.

Ҳаммасидан сара, менга ёқади, демак.

Жулия

Хўш, ўшанга берайинми кўнглимни?

Лючетта

Шаксиз.

Ишонаман, муҳаббатни ерга отмассиз?

Жулия

Аmmo, фақат, дилга ўша ларза солмайди.

Лючетта

Фақат ўша берар сизга бутун қалбини.

Жулия

У ҳеч қачон севгисидан сўз очган эмас.

Лючетта

Қанча чуқур яширинса ўт, тафти шунча зўр.

Жулия

Севмас, кимки қўрқса агар севги сўзидан.

Лючетта

Севмас, кимки севгисини айтмоққа шошса.

Жулия

Қандоқ қилиб билсам экан қалбида не бор?

Лючетта

Мана, хат бор, ўқиб кўринг, марҳамат қилиб.

(Унга хат беради.)

Жулия

«Жулияга». Ким ёзибди?

Лючетта

Уқинг, биласиз.

Жулия

Айт, Лючетта, бу мактубни сенга ким берди?

Лючетта

Валентиннинг хизматкори Спид келтирди.
 У Протей томонидан келар экан, мен
 Тасодифан учраб қолдим. Кечиринг менг,
 Номингизга келган хатни рухсатсиз олдим.

Жулия

Онт ичаман, ҳалоллигим, ҳақи, сен, билсанг,
 Қўшмачисан! Қандай қилиб ишқий мактубни
 Олдинг! Нима, ёшлигимдан фойдаландингми?
 Ҳақиқатан арзийдиган хизмат! Афтидан,
 Сенга жуда муносибга ўхшайди. Тездан
 Хатни олу эгасига жўнат ва ё ким
 Бундан буён кўзларимга кўринма! Жўна!

Лючетта

Муҳаббатинг ҳомийсини шунча койишми?

Жулия

Жўна!

Лючетта

Кетдим, аммо сиз бир ўйлаб кўринг.

(Кетади.)

Жулия

Хатни олиб ниҳоятда ўқигим келур.
 Аммо қайтиб Лючеттани чақириниш уят.
 Ундан узр сўраш оғир койиганимга,
 Ҳар ҳолда у ўтакетган бефаҳм, тентак,
 Мен — қиз бўлсам, ахир пича ноз қилмайинми?

У-чи, мени мажбур қилиб, ўша мактубни
 Уқитиши керак эди. Қизнинг лабида
 «Йўқ» деган сўз замирида «ҳа» сўзи яширин.
 О, муҳаббат! Худди қайсар гўдакка ўхшаб
 Энгагини тишлайдию даррани ўпар.
 Лючеттани ҳайдадимү аммо аслида,
 Ёнгинамда қолишини жуда истардим!
 Қовогимни солдим, аммо юрагим шу он
 Ҳисоби йўқ севинч билан кулиб боқарди.
 Лючеттани чақирайин, ўзимга ўзим
 Жазо бериб, ҳамда ундан узр сўрайин.
 Ҳой, Лючетта!

Лючетта киради.

Лючетта

Шу ердан. Хизмат, маликам.

Жулия

Тушлик қачон?

Лючетта

Бахтга қарши анча бор ҳали.
 Бўлмаса сиз қорнингизни мени койибмас,
 Балки ширин таом билан тўйгазардингиз.

Жулия

Шошиб ердан нима олдинг?

Лючетта

Ҳеч нарса эмас.

Жулия

Ундай бўлса нега ерга энгашдинг, гапир?

Лючетта

Ҳа, қўққисдан тушиб кетди қўлимдан қоғоз.

Жулия

Хўш, қанақа қоғоз экан, билиш мумкинми?

Лючетта

Ҳа, шунчаки қоғоз, менга алоқаси йўқ.

Жулия

Ундай бўлса тегма, кимга тегишли бўлса
Ўша олсин, бу қоғозни.

Лючетта

Гапингиз тўғри.
Тўғри сўзни тўғри талқин қилувчиларнинг
Юрагига ларза солиб ўйнатар бу хат.

Жулия

Сенга атаб шеър битибди ўша жазманинг.

Лючетта

У шеърни қўшиқ қилиб айтишлик мумкин.
Қуйга солинг, сиз бу ишга жуда моҳирсиз.

Жулия

Меҳнатимга арзаймайди бундай майда гап.
«Севги нури» деган куйга солиб айтиб кўр.

Лючетта

Аmmo шеър жуда оғир, оҳанг-чи, уйноқ.

Жулия

Ҳа, хўш, нима, сўзларига тош боғлаганми?

Лючетта

Сиз айтсангиз, кўп ёқимли эшитиларди.

Жулия

Ҳа, сен, нима, айтмайсанми?

Лючетта

Жуда ҳам баланд.

Жулия

Хатни узат, э муғомбир!

(Хатни олади.)

Узим эплайман.

Лючетта

Тўғри оҳанг топа билинг, ушанда қўшиқ
Жозибадор жаранглайди, ҳозир сиздаги
Оҳанг жуда ҳақиқатдан узоқ, қалбаки.

Жулия

Кўп дағалсан!

Лючетта

Бу қўшиқни жўр бўлиб айтинг,
Мадад берсин товшингизга ўзга бир товуш.

Жулия

Ҳамма ишни бузар сенинг дағал овозинг.

Лючетта

Мен Протей учун хизмат қилмоқчиман!

Жулия

Бас!

Ишқий оҳлар, эътирофлар...

(Хатни йиртади.)

Кул парча бўлсин!

Майли, ерда тўзғиб ётсин, Лючетта, жўна.
Сен уларни йиғиб олма, ғазабланиман.

Лючетта

Вой, танноз-ей! Ич-ичидан жон деб турибди,
Яна битта хат келсаю яна дод деса.

(Кетади.)

Жулия

Хат учун мен ҳатто бир гал нолиганмидим?
Э, сиз менинг шафқат билмас, жаллод қўлларим,

Нега йиртиб ташладингиз севги сўзларин?
 Худди, аввал болни сўриб, сўнг боларини
 Бўғиб чаққан қовоқ ариларга ўхшайсиз.
 Гувоҳимни ювиш учун ҳар парча хатни
 Упиб-ўпиб кўзларимга сураман энди.
 Уятмасми? «Жулияхон» деб ёзибди-я!
 Ношукурлик қилганим учун «Жулия»
 Деган номни ғазаб билан тошга ураман!
 Ва ҳавойи гуруримни топтайман ерга!
 Қаранг: «Севги яралаган шўрлик Протей».
 О, нақадар ёқимлисан яраланган ном!
 Токи яранг тузалгунча кўкрагимда ёт,
 Бўсам билан оғриғингни енгиллатайин.
 Протейнинг номи уч бор айтилмиш бунда.
 Мен ҳарф-баҳарф йиғиб олай бутун мактубни.
 О, шўх сабо, олиб қочма битта сўзни ҳам,
 Фақат ундан «Жулия»нинг номи мустасно.
 Эй, сен, бўрон, уни қирғоқ қоясига ур,
 Сўнг юксакдан улоқтиргил денгиз қаърига!
 Ҳа, ҳа! Мана! Бир сатрда номи икки бор
 Такрор бўпти: «Ошиқ Протей, ғамгин Протей».
 «Жулияжон!»— мен бу сўзни йиртиб ташлайман...
 Йўқ, йўқ, ҳеч ҳам! Ахир, қаранг, номларимизни
 Бир-бирига жуда гўзал қилиб қўшибди!
 Яхшиси мен бу номларни бирга тахлайин:
 Жанжаллашиб, қучоқлашиб, ўпишиб ётсин.

Лючетта киради.

Лючетта

Бекам, овқат тайёр бўлди. Отангиз сизни
 Кутмоқдалар.

Жулия

Хўп, бораман, ҳозир, Лючетта.

Лючетта

Хўш, бу қоғозпарчалари ётаверсинми,
Бизни қўлга туширгали?

Жулия

Йиғиб ола қол.

Лючетта

Анови гал олганимда жаҳлингиз чиққан.
Ҳа, майлига, ола қолай, яна бу ерда
Шамоллашиб қолишмасин.

Жулия

Кўриб турибман,
Ҳаётнинг ҳам қизиғи йўқ сенга уларсиз.

Лючетта

Кўриб туриб қасддан шундай деяпсиз. Мен ҳам
Кўр эмасман, жуда яхши кўриб турибман.

Жулия

Кетдик, кетдик, Юрмайсанми, қачон юрасан?

Кетинишди.

УЧИНЧИ САҲНА

Верона. Антонионинг уйдаги хоналардан бири. Антонио билан Пантино киришади.

Антонио

Хўш, Пантино, қандай муҳим гап билан сизни Менинг иним монастирда ушлаб ўтирди?

Пантино

Гап ўғлингиз Протейга тегишли эди.

Антонио

Хўш, у сизга нима деди?

Пантино

Ҳайронман, акам

Нега ахир индамайди, ўғли умрини
Уйда бекор ўтказмоқда, яхшимас, деди.
Ваҳоланки, баъзи таги пастроқ зотлар ҳам
Ўз ўғлини дунё, шуҳрат ортидан йўллар.
Биров — жангга, омадини синаб кўрсин, деб,
Биров — янги ер топсин, деб йўллар денгизга,
Биров — йўллар университет, фан эҳромига.
У дедик, юқорида зикр қилинмиш
Ҳамма ишнинг уддасидан чиқар Протей.
Кўп илтимос қилди мендан, акамга айтинг,
Бундан буён ўғли уйда ўтирмасин, деб.
Ешлигимда кенг дунёни кўрмабман дея,
Қариганда афсус қилиб юрмасин, деди.

А н т о н и о

Менга ҳадеб тушунтирма, бу гапларни мен
 Бир ой бўлди, қулоғига қуйиб юрибман.
 Ҳа, биламан, умри бекор ўтмоқда унинг.
 Қимки ҳаёт мактабини ўтмаса агар,
 Унинг дили очилмайди, ақли тўлишмас.
 Фақат меҳнат билан қўлга кирар тажриба,
 Уни эса балоғатга етказди вақт.
 Хўш, ўғлимни қайга йўллай, маслаҳат бергил?

П а н т и н о

Ўйлайманки, жаноблари билсалар керак,
 Еш Валентин, Протейнинг дўсти, яқинда
 Пойтахтга келган эди, ҳозир герцогнинг
 Ҳузурида хизматдадир.

А н т о н и о

Ҳа, хабарим бор.

П а н т и н о

Ўғлингизни сиз ҳам тўғри саройга йўлланг.
 Қаҳрамонлик ҳунари, хушмуомалалик,
 Сўзамоллик санъатини ўрганиб қайтсин.
 Сухбат қуриб олий мансаб аъёнлар билан
 Аслзода қандоқ бўлур, кўриб келади.

А н т о н и о

Маслаҳатинг жуда яхши. Менга ҳам маъқул.
 Бу гапингни ошираман тездан амалга.
 Ҳа, хонаси келиб қолса, шу заҳотиёқ
 Уни герцог саройига йўллайман, шаксиз.

Пантино

Журьат қилиб яна бир гап айтай: эртага
Дон Альфонсо ва у билан яна бир неча
Аслзода жўнашмоқчи Миланга, шахсан
Улуғ герцог саройида хизмат қилгали.

Антонио

Жуда ҳам соз, ўғлим учун лойиқ улфатлар.
Буюраман! Борсин, оқ йўл тилаб қоламиз!

Протей киради.

О, нузли кун! О, дилрабо, ширин сатрлар!
О, муҳаббат қудратига иқрор, бўлган ёр!
Бунда унинг қўли билан қалби сўзлайди.
Бунда қизлик ори билан ичилган қасам.
Қани энди фатво бериб оталаримиз,
Тўй қилсаю бахтимизни қўшиб қўйсалар!
О, Жулия, юрагимни забт этган малак!

Антонио

Ўғлим, айт-чи, қўлингдаги қанақа мактуб?

Протей

Оҳ, отажон, Валентиндан сизга саломлар.
Бу мактубни менга бир дўст келтириб берди.

Антонио

Қани, хатни менга бер-чи, нима ёзибди?

Протей

Хатида у бир нарсани, бахтиёрлигин,
Уни қандай севишганин, ҳамда герцогнинг
Яхши қабул қилганини ёзибди, мени
Чақирибди, толеимни баҳам кўргил, деб.

Антонио

Хўш, сен унинг таклифига розимсан, айт?

Протей

Мен дўстларнинг тумтарақай хоҳишигамас,
Фақат сизнинг амрингизга бўйин эгаман.

Антонио

Ҳа, хоҳиши тўғри келди қарорим билан.
Ҳайрон бўлма, мен бир қатъий қарорга келдим.
Хоҳишим шу! Қарорим шу, тамом-вассалом!
Сен герцогнинг саройида Валентин билан
Бирга меҳмон бўлиб хийла яшашинг керак.
Унга қанча пул юборса унинг отаси
Мен ҳам сенга шунча маош тайин қиламан.
Ҳа, сафарга ҳозирлик кўр, тонгда жўнайсан!
Қарорим шу, қаршиликка ўрин йўқ асло!

Протей

Синьор, ахир фурсат оз-ку, улгуролмайман.
Бир-икки кун кечиктиринг, сўрайман сиздан.

Антонио

Орқандан тез жўнатаман лаш-лушларингни.
Ҳа, гап тамом, эрта билан жўнайсан, ўғлим.
Сизга эса, Пантино, мен сафар жабдуғин
Тайёрлашни топшираман, кечикманг. Қетдик,

Антонио билан Пантино кетади.

Протей

Ёнмайин деб алавадан қочган эдим мен,
Чўкмакдаман энди қулаб денгиз қаърига.
Яна исён қилмасин деб севгимга қарши,
Хатни унга кўрсатишдан қўрқувдим, мана,
Қўрқоқларча яширганим учун севгимни,
Энди ўзим унга қарши кўтардим исён.
О, нақадар ўхшаб кетар севги баҳори
Ўзгарувчан ва беқарор апрель ойига,
Эндигина олтин қуёш чарақлаганда
Бирдан кўкни қора булут қоплаб олади.

Пантино киради.

Пантино

Синьор Протей! Йўқламоқда отангиз сизни.
Қовоғидан қор ёғмоқда! Марҳамат, тезроқ.

Протей

Юрак энди нима қилсин? Бир марта «хўп» деб
Юз минг карра «йўқ» деб жавоб беришга
тайёр.

Кетадилар.

ИККИНЧИ ПАРДА**БИРИНЧИ САҲНА**

Милан, герцог саройидаги бир хона.

Валентин билан Спид киради.

С п и д

(қўлқопни чўзиб)

Синьор, қўлқоп сизникими?

В а л е н т и н

Йўқ, кўзинг кўрми?

Мана менинг қўлқопларим — қўлимда.

С п и д

Тўғри.

Бу эса бўш. Эсизгина, сизники эмас.

В а л е н т и н

Қани кўрсат! Ҳа, меники! Менга бер уни!
Бу илоҳий, нозик қўлнинг гўзал қўлқопи!

Спид

(бақириб)

Сильвия! Ҳо, Сильвия!

Валентин

Нега бақирасан, тентак?

Спид

Бари бир у эшитмайди, синьор.

Валентин

Уни чақир, деб, синьор, сендан ким сўради?

Спид

Ҳа, ўзингиз чақирдингиз-ку, тўрам, ё чатоқ эшитдимми?

Валентин

Ҳамма вақт илгарига қараб чопишни яхши кўрасан.

Спид

Ахир сиз ўзингиз кечагина менга, бунча имиллайсан, демабмидингиз?

Валентин

Қорангизни ўчиринг, синьор, ҳа айтгандек, сен Сильвияхонимни биласанми?

С п и д

Жаноблари ишқига мубтало бўлган аёлними?

В а л е н т и н

Мен уни севганимни қаёқдан биласан?

С п и д

Тубандаги белгилар бўйича: биринчидан, сиз ҳам синьор Протейга ўхшаб, қўлларингизни кўксингизга қовуштириб, гўё сизга ҳаётнинг қизиғи йўқдай, тикилиб туришга; булбулга ўхшаб севги қўшиқларидан завқланишга; дарди кўп одамдек ёлғиз дайдиб юришга; Алифбесини йўқотиб қўйган мактаб боласидек хўрсинишга; бувисининг мозорида нола қиладиган қизга ўхшаб йиғлашга; парҳезда ўтирган касалдек ҳеч нарса емасликка; ўғридан қўрққан бойдек кечалари ухламасликка; қўлга тушган гадойдек дўнғиллашга ўрганиб қолдингиз. Илгарилари, кулганингизда, худди хўроз қичқиряпти деб ўйлаш мумкин эди. Сиз, илгари имиллаб эмас, худди томошага чиққан арслондек мағрур қадам ташлардингиз. Сиз овқатдан сўнг фақат бир соатгина таом емасдингиз. Сиз фақат пул йўқлигидагина қайғурардингиз. Ҳозир эса севгилингиз сизни шунчалик ўзгартириб қўйганки, қараб туриб таниёлмайман: менинг хўжайинимми, ё бўлакми, деб ўйлайман.

В а л е н т и н

Наҳотки шунчалик сезилса?

С п и д

Ўзингиздан бўлак ҳаммага равшан.

В а л е н т и н

Мендан бўлак? Мумкин эмас.

С п и д

Ҳа, сиздан бўлак! Бу эзгу ҳақиқат, чунки бу ёруз жаҳонда иккинчи шунақа ландовурни топиш муш кул. Бу бемаъниликлар табиатингизни шунча тўлдир-ворганки, минут сайин тошиб кетиб, тўкилишга тайёр. Сизга назар солсам, улар худди тунги идишдаги сийдикдай баданингиздан баралла кўриниб турарди. Бинобарин, сизга врач бўлиш ва дардингизни билиш учун фақат кўз керак, холос.

В а л е н т и н

Хўш, қани, айт-чи, сен менинг Сильвиямни биласанми?

С п и д

Уша, сиз, кундузги овқат чоғида ҳам, кечки таом пайтида ҳам кўзингизни узмайдиган аёлними?

В а л е н т и н

Сен буни сезувдингми? Ҳа, ҳа, худди ўшани.

С п и д

Йўқ, синьор, мен бу аёлни танимайман.

В а л е н т и н

Қандай қилиб, у аёлдан кўзимни ололмаслигимни биласану ўзини билмайсанми?

С п и д

Ҳалиги, бутун саройдаги хонимлардан ўзининг хунуклиги билан ажралиб турадиган аёлми?

В а л е н т и н

Аксинча, дўстим, у бошқалардан гўзаллиги билан ажралиб туради. Яна бошқа фазилатлари билан ҳам...

С п и д

Ана, худди ўшанисини биламан, синьор.

В а л е н т и н

Нимани биласан?

С п и д

Уни бошқалардан ажратиб турган нарса фақат гўзаллик эмас, балки жанобларнинг муруввати.

В а л е н т и н

Гап унда эмас. Мен демоқчиманки, унинг гўзаллиги фавқулодда, бошқа фазилатлари эса беҳисоб.

С п и д

Ҳа-да, албатта, унинг гўзаллиги бўяма гўзаллик, бошқа фазилатларини эса ҳали ҳеч ким ҳисоблаб кўрган эмас.

В а л е н т и н

Нега бўялган дейсан? Ҳеч ким ҳисоблаб кўрмаган деганинг нимаси?

С п и д

Ҳа, худди шунақа, синьор. Чиройли бўламан деб башарасига роса упа-элик чаплаган, бунақа гўзалликни ҳеч ким писанд қилмайди.

В а л е н т и н

Сен мени ким деб ўйлайсан? Мен унинг гўзаллигидан ҳайратдаман.

С п и д

Сиз уни тамом ўзгариб кетгандан кейин ҳеч ҳам кўрганингиз йўқ.

В а л е н т и н

Ҳа, қачон ўзгариб кетган?

С п и д

Сиз унга ошиқ бўлганингизда.

В а л е н т и н

Мен уни кўрганимдан бери ошиқман ва кўриб юрибман, ҳали ҳам илгаригидай гўзал.

С п и д

Агар сиз уни севсангиз, уни кўролмайсиз.

В а л е н т и н

Бу нима деганинг?

С п и д

Бу шу деганимки, муҳаббатнинг кўзи кўр бўлади. О, сизда менинг кўзларим бўлармиди? Қани, энди, кўзингиз ҳали ҳам, бир вақтлар пайпоғини боғламагани учун синьор Протейни койиган пайтингиздагидек ўткир бўлса!

В а л е н т и н

Ҳа, у вақтда нимани кўрардим?

С п и д

Ташқи қиёфангизнинг бемаънилигини кўрардингиз ва бир йўла унинг хунуклигига назар ташлардингиз. Синьор Протей муҳаббатга мубтало бўлган чоғда, пайпоғини боғламай ташқарига чиққанини кўрмаган экан, сиз эса шимингизни киймай чиққанингизни ҳам кўрмаяпсиз.

В а л е н т и н

Ундай бўлса, ошнам, афтидан, сен ҳам ошиқ бўлиб қолганга ўхшайсан: бугун эрталаб кўзингни шира босиб, ботинкаларимни тозалаб қўймабсан.

С п и д

Тўғри айтасиз, синьор. Мен ўзимнинг тўшагимга ошиқ эдим. Раҳмат, сиз калламдан муҳаббатимни қе-

қиб ташладингиз. Бу эса менга сизни ҳам муҳаббатингиз учун койишга журъат бағишлайди.

В а л е н т и н

Сен мени қанча койима, бари бир мен Сильвияга мафтунман, уни беҳад севаман.

С п и д

Қандоқ яхши бўларди айнисангиз, у ҳолда севги ҳам тугарди.

В а л е н т и н

Кеча у менга, ўз қалбига яқин бир одамга атаб бир неча сатр хат ёзишни буюрди.

С п и д

Хўш, ёздингизми?

В а л е н т и н

Ёздим.

С п и д

Яхшилаб ёздингизми?

В а л е н т и н

Дўстим, яхшилаб ёзишга ҳаракат қилдим. Жим...
Ўша келяпти!

С п и д

(чеккага)

Ана холос! Ана сенга қўрчоқвозлик! Демак, у, гўзалнинг бутун ролини, унинг номидан гапириб беради.

С и л ь в и я киради.

В а л е н т и н

Э, синьора, бекам, сизга минг карра хайрли эрта!

С п и д

(чеккага)

Бирваракайига хайрли кеч ҳам деяверинг. У вақтда минг эмас, миллион карра илтифот кўрсатилади.

С и л ь в и я

Синьор Валентин, менинг мулозимим, сизга икки минг карра хайрли эрта!

С п и д

(чеккага)

Хўжайин хонимга қуюқ салом берди деб ўйласам, хоним ундан ҳам оширди-ку!

В а л е н т и н

Мен, номлари айтилмаган дўстингиз учун,
Сиз айтгандек, номингиздан хат ёзиб қўйдим.

Мен бу ишни ночорликдан қилдим, шунчаки,
Зиммамдаги вазифамни бажардим, бекам.

(Сильвияга хатни беради.)

Сильвия

Раҳмат сизга, менинг яхши мулозимим!
Жуда ҳам сози!

Валентин

Гапларимга ишонинг, бекам,
Кўркўрона, номи маълум бўлмаган шахсга
Мактуб ёзиш жуда оғир, шубҳам бор эди.

Сильвия

Ишингизни ҳаддан ортиқ демоқчимисиз?

Валентин

Йўқ, синьора, мен бу хатни сиз учун ёздим.
Буюрсангиз, юзлаб мактуб ёзуб ташлайман.
Ва ҳар ҳолда...

Сильвия

Жумлаларни яхши тузасиз.
Кўп нуқталар давомида нима борлигин
Биламану индамайман. Ишим йўқ асло.
Майли, хатни ола қолинг. Ташаккур сизга.
Бундан буёқ иш буюриб азоб бермайман.

(Унга хатни қайтариб беради.)

С п и д

(чеккага)

Ҳа, қийнайсан, кўп қийнайсан, роса қийнайсан!

В а л е н т и н

Тушунмадим. Бу хатимдан норозимсиз?

С и л ь в и я

Йўқ, хатингиз жуда яхши ёзилган. Аммо,
Агар уни ночорликда ёзган бўлсангиз,
Қайтиб олинг, ўзингизга ҳавола қилдим.

В а л е н т и н

Ахир бу хат сизники-ку, синьора!

С и л ь в и я

Йўқ, йўқ.

Мен сизга хат ёзинг, дедим, аммо менга у
Керак эмас. У бутунлай сизники, олинг.
Истардимки, оташинроқ қалб ўтиң сезсам.

В а л е н т и н

Рухсат этинг бўлмаса, мен бошқа хат ёзай.

С и л ь в и я

Аммо менинг учун ёзиб, ўзингиз ўқинг.
Агар ўқиш сизга шодлик бағишласа — сиз,
Агар шодлик бахш этмаса — ундан ҳам яхши.

В а л е н т и н

Уйланманки, хурсанд қилур, у ҳолда нима?

С и л ь в и я

У ҳолда иш эвазига оласиз уни.

(Кетади.)

С п и д

Топишмоққа ўхшаб кетган хуфя бир ўйин!
Худди бурун башарага яширингандек!
Хўжайиним уни бир оз мулла қилмоқчи.
Аммо уни ўйнатмоқчи унинг шогирди.

В а л е н т и н

Нима гап, синьор, нима деб ўзингиз билан ўзингиз
гаплашяпсиз?

С п и д

Ҳа, мен, шунчаки лақиллаяпман, сиз эса ўйлаб
кўришингиз керак.

В а л е н т и н

Нима ҳақда?

С п и д

Сильвия хонимга совчи бўлиб хизмат қилишингиз
ҳақида.

Валентин

Совчи? Қимга совчилик қилибман?

Спид

Ўзингизга ўзингиз. Хоним ажойиб бир йўсинда сизга совчи юборяпти.

Валентин

Ажойиб йўсинда?

Спид

Тўғрироғи, хат орқали.

Валентин

Қандай қилиб? У менга ҳеч қанақа хат ёзгани йўқ-ку?

Спид

Ҳа, ахир сиз ўзингизга ўзингиз хат ёзиб турганда, у нега ҳам ёзсин? Ҳали ҳам фаҳмлаганингиз йўқми?

Валентин

Ишон, ҳеч ҳам.

Спид

Мен, синьор, сизга сира ишонгим келмайди. Ахир у жуда жиддий гапирди-ку, наҳотки сезмаган бўлсангиз?

Валентин

Мен фақат унинг газабланганинигина сездим.

Спид

Хўш, хатни сезганингиз йўқми?

Валентин

Ахир хат унинг дўстига ёзилган-ку.

Спид

Аmmo сизга топширилди. Фаҳмладингизми?

Валентин

Сен ўйлагандан кўра ҳам ёмонроқ бўлиб чиқмас деб қўрқаман.

Спид

Мен яхши бўлиб чиқишига кафилман.

Сиз унга кўп хат ёздингиз, ammo у қўрқиб
Ва одобдан сизга жавоб қилолгани йўқ.
Пок қизларнинг одати шундай азалдан!

Мен бор гапни айтяпман, негаки, бу гап бир ки
тобда ёзилган. Хўш, нега хаёл суриб қолдингиз
синьор? Овқат вақти бўлди.

Валентин

Мен овқатсиз ҳам жуда тўқман.

С п и д

Аmmo бир гапни айтиб қўяй, синьор, қулоқ солинг. Агар муҳаббат, бу ўша турланадиган буқаламун ҳаво билан озиқланса, мен овқат билан озиқланаман ва шу топда жуда катта иштаҳа билан таом ейишни истардим. Севгилингизга ўхшаманг-да: ҳа, ахир менинг елтижоларимга ҳам қулоқ солинг-да. Нолаларимга қулоқ солинг!

И к к а л а с и ҳам кетади.

ИККИНЧИ САҲНА

Верона. Жулиянинг уйи.

Протей билан Жулия киради.

Протей

Бир озгина сабр қилинг, жоним Жулия.

Жулия

Ҳа, бари бир бошқа илож йўққа ўхшайди.

Протей

Бир оз имкон бўлдими, тез қайтиб келаман.

Жулия

Ҳа, ваъдага вафо қилиб барвақтроқ қайтинг. Буни олинг, Жулиядан ёдгор бўлсин.

(Унга узук беради.)

Протей

Алмашайлик. Мен ҳам сизга узук бераман,

(Унга узук беради.)

Жулия

Бўса билан бу қарорга муҳр босайлик.

Протей

Мана қўлим, мен аҳдимга содиқман мудом.
Агар бир кун, бир соат ҳам, сени соғиниб,
Оҳ урмасам, осий билиб бошимга осмон —
Истаганча ғазабни ёғдирсин. Ҳозирча хайр!

Жулия кетади.

Кетди? Бир оғиз ҳам сўз айтмасдан-а?
Ҳа, муҳаббат шунақа-да, товушсиз, унсиз.
У сўзламас, амалда ўз ифодасини
Топа олур.

Пантино киради.

Пантино

Синьор, сизни изламоқдалар.

Протей

Ҳозир, ҳозир. Эҳ, муҳаббат, хайрлашув чоғи
Сенийг тилинг ошиқларга хиёнат қилур.

Кетишадди.

УЧИНЧИ САҲНА

Верона. Кўча.

Л а н с кучуги билан киради.

Йўқ, йўқ, мен яна бирор соат йиғлайман. Бутун оиламизнинг шунақа касали бор. Отам менга — дайди ўрилга — ҳиссамни бўлиб берди, мана, энди мен Милан герцогининг саройига бораман. Дунёдаги ҳамма итлардан энг феъли ёмони менинг Кребим. Онам йиғлади, отам ўкирди, синглим тинмай ёш тўқди, ошпазимиз ҳиқиллади, мушугимиз аламга чидолмай биғиллади, уйимиз даҳшатга тўлди. Аммо бу бағри-тош кўппак кўзидан бир қатра ҳам ёш оқизмади. У тош йўлда ётган ўтакетган қаттиқ тош, унинг юрагидаги шафқат оддий итникидан кўп эмас. Қай алфозда хайрлашганимизни кўрса, ҳатто яҳудий ҳам йиғларди. Нимасини айтасиз! Ҳатто мен билан ажралиш пайтида йиғлай-йиғлай бувимнинг кўзи оқиб тушди. Мен ҳозир сизга бу манзарани тасвир қилиб бераман. Манави кавуш — менинг отам. Йўқ, манави чап кавуш — менинг отам. Йўқ, йўқ, чап кавуш бу, менинг онам. Яна тўғри келмади. Балки тўғридир. Ҳа, худди шунақа! Манави кавушнинг таги тешик. Демак, мана бу тешик кавуш менинг онам, буниси эса — менинг отам. Э, жин урсин, яна тўғри келмади. Йўқ, ҳаммаси жойида. Манави таёқ — менинг синглим. Кўрдингизми у нилуфардек оппоғу қамишдек енгил. Мана бу шляпа — ошпаз аёлимиз Нэн. Мен эса — итман. Йўқ, ит — ит. Йўқ, мен итнинг ўрнида. Ана холос, демак, ит — менман. Йўқ, мен ўзим — ўзимман. Ана энди ҳаммаси жойида. Мана мен отамнинг олдига бораман: «Ота, менга оқ йўл тиланг». Кавуш бир оғиз ҳам сўз айтолмайди, нуқул йиғлайди. Мана мен отамни ўпаман. У эса йиғлагани-йиғлаган. Энди онамнинг олдига бораман. О, кошки бу кавуш, алам-

дан боши айланган аёлдек гапиролса. Мана мен онамни ўпдим. Ҳа, бу ўша онам, онамнинг нафасини сезиб турибман. Ана, энди сингил. Ноласини ёштяпсизми? Ҳолбуки, манави ит бир томчи ҳам ёш тўккани йўқ, бир оғиз ҳам гапиргани йўқ. Ҳатто бу вақт ичида кўз ёшимдан қум ҳам ҳўл бўлди.

Пантино киради.

Пантино

Тезроқ, тезроқ, Ланс. Хўжайининг аллақачон кемага чиқиб олган, сен қайиққа тушиб унга етиб олишинг керак. Э, нима бўлди, нега йиғлаб ўтирибсан, йигит? Ҳой, эшшак, тезроқ қимирла! Денгиз суви қирғоққа тошиб келадиган фурсатни ўтказиб доғда қолма, кейин кемага етолмайсан.

Ланс

Қошки, ўша денгиз қирғоққа тошиб келадиган фурсатни ўтказсам. Чунки у инсон тарбия қилган ҳайвонларнинг энг тарбиясизи.

Пантино

Қим ҳайвон, денгизми?

Ланс

— Йўғ-е, ҳайвон — мана бу менинг итим — Креб.

Пантино

Валдирама, аҳмоқ. Фурсатни ўтказиб қўясан деяман сента. Фурсатни ўтказсанг сафардан қоласан,

сафардан қолсанг хўжайиндан ажраласан, хўжайиндан ажралсанг хизматдан қуруқ қоласан, э ҳой, сен нега оғзимни юмасан?

Л а н с

Тилингиз тушиб кетмасин, деб.

П а н т и н о

Ҳа, нега тилим тушиб кетар экан?

Л а н с

Ҳадеб гапираверсангиз тушиб кетади-да.

П а н т и н о

Тушиб кетади?

Л а н с

Ҳа-да. Фурсатни ҳам, хўжайинни ҳам, хизматни ҳам, ҳайвонни ҳам бой берармишман! Йўқ, афандим, агар денгиз суви билан қирғоқни тўлдирмаса, мен денгизни кўз ёшим билан тўлдираман. Агар шамол бўлмаса, мен елканни нафасим билан тўлдираман.

П а н т и н о

Юр, эй одам, мени, сени чақириб кел, деб юборишди.

Л а н с

Майли, хоҳласангиз чақираверинг.

Пантино

Э, юрасанми ахир, ё йўқми?

Ланс

Ҳа, хўп, борсам бора қолай.

Кетишад.

ТУРТИНЧИ САҲНА

Милан. Герцог саройидаги хона.

Валентин, Сильвия, Турно ва Спид киришад.

Сильвия

Менинг мулозимим!

Валентин

Бекам!

Спид

Хўжайин, синьор Турно сизга ғазаб билан қараяпти.

Валентин

Чунки севади.

Спид

Фақат сизни эмас.

В а л е н т и н

У менинг бекамни севади.

С п и д

Лунжига битта туширмайсизми?

С и л ь в и я

Менинг мулозимим, ғамгинсиз?

В а л е н т и н

Шундай, бекам, ғамгин кўринаман.

Т у р и о

Фақат кўринасиз, холосми?

В а л е н т и н

Эҳтимол, фақат ғамгин кўринсам керак.

Т у р и о

Демак, муғамбирлик қилаётган экансиз-да?

В а л е н т и н

Ҳа, худди сизга ўхшаб.

Т у р и о

Мен муғамбирлик қилиб нима қилдим?

В а л е н т и н

Ўзингизни ақлли қилиб кўрсатмоқчисиз.

Т у р и о

Аксини исбот қилишга далилингиз борми?

В а л е н т и н

Бор, аҳмоқлигингиз.

Т у р и о

Аҳмоқлигимни нимадан билдингиз?

В а л е н т и н

Қамзулингиздан.

Т у р и о

Қамзулим орқали ҳеч нарсани кўриш мумкин эмас.
У икки қават.

В а л е н т и н

Демак, сиз икки қарра аҳмоқсиз.

Т у р и о

Бундай гапларни айтишга қандай журъат қиласиз?

С и л ь в и я

Жаҳлингиз чиқдими, синьор Турио? Рангингиз оқариб кетди.

В а л е н т и н

Халал берманг, бекам, майли ғазабланаверсин.
Унинг юзи, худди буқаламундек, рангини ўзгартириб туради.

Турно

Аmmo бу буқаламун ҳаво билан озиқланмайди, у ҳаводан кўра сизнинг қонингизни афзалроқ кўради.

Валентин

Бирор нарса дедингизми?

Турно

Ҳа, афандим, дедим. Ва деганимни амалга ошираман ҳам. Гап тамом.

Валентин

Биламан, афандим, сиз ҳамма вақт ишни бошламай тамом қиласиз.

Сильвия

Жуда ажойиб даҳанаки жанг, синьорлар!

Валентин

Сиз ҳақсиз, бекам. Бунга сабаб — унинг ўша гуноҳкори.

Сильвия

Қимга шама қиляпсиз, менинг мулозимим?

Валентин

Сизга, қимматли бекам. Сиз сўзларингизга оташ бағишлайсиз. Синьор Турно эса, оташни сизнинг кўз

қарашларингиздан қарз олади-ю, сўнг ўша олов билан ҳузурингизда ярақлаб кўринади.

Т у р и о

Агар сиз, синьор, мен билан сўз-басўз айтишмоқчи бўлсангиз, ҳадемай ақлли гапларингиз тугаб қолади, синасиз.

В а л е н т и н

Мен буни жуда яхши биламан, синьор, сиз бир дунё сўз хазинасига эгасиз-ку, аммо хизматкорларингизга тўлаш учун ёнингизда қора чақангиз ҳам йўқ. Хизматкорларингизнинг аянчли либосларига қараганда, сиз уларга маошни фақат аянч. сўзлар билангина тўлайдиганга ўхшайсиз.

С и л ь в и я

Бас қилинг, синьорлар, бас қилинг, отам келяптилар.

Миланлик герцог киради.

Г е р ц о г

О, қамалда қолибсан-ку, қизим Сильвия!
Отангиз соғ-саломатлар, синьор Валентин.
Хуш хабар-ла дўстингиздан келса хат агар
Қандай қарар эдингиз?

В а л е н т и н

О, бахтли бўлардим,
Веронадан келган ҳар бир яхши хабардан.

Герцог

Ҳамшаҳрингиз Антонио сизга танишми?

Валентин

Таниш, герцог, олижаноб аслзодадан,
У ҳамманинг ҳурматини қозонган одам.

Герцог

Уғли борми?

Валентин

Ҳа, ўгли бор, муҳтарам герцог,
Отасига хўп муносиб ажойиб ўғил.

Герцог

Протейни биласизми?

Валентин

Болалигимдан

Мен ўзимни қандай билсам уни ҳам шундай
Биламан. Биз кўп кунларни бирга ўтказдик.
Мен у чорда такасалтанг ва беғам эдим,
Бўш вақтимни эрмакларга исроф қилардим.
Еш ақлимни камолотнинг гавҳари билан
Безамакка уринмасдим. Протей эса
Ҳар кунини оқилона, мазмундор қилиб,
Фойдали, саз ўтказишни яхши биларди
Узи ёшу доноликда кексадан ўтар.
Еши ғўру аммо, ақли пишиб етилган.
Ҳа қисқаси, унинг ёрқин фазилатлари
Қаршисида менинг мадҳим тамоман хира.

Аслзода шуҳратига, шаънига лойиқ
Фазилатнинг ҳаммаси ҳам унда муҳайё.

Герцог

Ҳақиқатан шундай бўлса, у ҳолда менинг
Муҳаббатим, ҳурматимга сазовор экан.
У мен учун маслаҳатгўй бўлишга лойиқ.
Ҳа, у, синьор, биз тарафга ташриф буюрди.
Аминманки, саройимда меҳмон бўлади.
Хатларида аъёнлар ҳам уни мақташган.
Уйлайманки, бу хабардан хурсанд бўлурииз.

Валентин

О, бу ерда менга ўша етишмас эди.

Герцог

Ундай бўлса иззат билан кутинг меҳмонни.
Мен, Сильвия, сендан, сиздан, азиз Турно,
Утинаман, ҳурматини жойига қўйинг.
Валентиндан сўрашимнинг ҳожати ҳам йўқ.
Ҳозир уни юбораман ҳузурингизга.

(Кетади.)

Валентин

Синьорина, мен у ҳақда сизга неча бор
Гапирувдим. Агар севги ўз сеҳри билан
Унинг маъсум кўзларини асир олмаса
У мен билан бирга бўлар эди бу ерда.

Сильвия

Балки севги уни бошқа бир асир учун
Бўшатгандир?

В а л е н т и н

Йўқ, бекам, у ўз асирини
Алиштирмас ҳеч қачон ҳам бошқа асирга.

С и л ь в и я

Ундай бўлса кўр экан-да. Кўр ҳолича у
Қандай қилиб олдингизга йўл топиб келди?

В а л е н т и н

Бекам, ахир, муҳаббатнинг юзта кўзи бор.

Т у р н о

Муҳаббат ҳеч кўролмайди. Унинг мутлақо
Кўзи йўқдир.

В а л е н т и н

Ҳа, сиздақа ошиқлар учун.
Чунки севги хунуқларни ёмон кўради.

С и л ь в и я

Бас қилинглар, афандилар! Мана, дўстингиз.

(Протей киради).

В а л е н т и н

Салом сенга, азиз дўстим, азиз Протей!
Синьорина, сўрар эдим сиздан, дўстимга
Кўрсатсангиз алоҳида илтифот.

Сильвия

Яхши,

Амин бўлсин меҳрибонлик кўрсатишимга,
Сиз хатини кўп зориқиб кутган дўстингиз.

Валентин

Ҳа, синьора, худди ўша. Рухсат берсангиз,
Менга ўхшаб, у ҳам сизга мулозим бўлса.

Сильвия

Бундай юксак мулозимга арзимамайман мен.

Протей

Йўқ, синьора, сизнинг юксак илтифотингиз,
Меҳрингизга арзимаёди мулозимингиз.

Валентин

Ким арзимас, бу ҳақдаги баҳс тўхтасину
Қабул қилинг, бекам, уни мулозимликка.

Протей

Садоқатни олий бурч деб биламан, бекам.

Сильвия

Уз бурчига ким садоқат кўрсатса, ҳар чоқ
Мукофотга сазовордир содиқлик учун.
Сиз — арзимас бека учун лойиқ мулозим.

Протей

Бу сўз учун, ким бўлмасин, қиличим билан
Жазолардим!

Сильвия

Сизни лойиқ деган сўзгами?

Протей

О, йўқ, сизни арзимади деган сўз учун.

Хизматчи киради.

Хизматчи

Синьора, менинг хўжайиним, сизнинг отангиз, сиз
билан сўзлашишни истайдилар.

Сильвия

Хўп, бораман.

(Хизматчи кетади.)

Турио, сиз мен билан юринг.
Сизни, янги мулозимим, қолдираман, сиз
Суҳбатлашиб олинг пича дўстингиз билан.
Суҳбат битгач, ёнимизга келарсиз, хўпми?

Протей

Шу ониёқ ёнингизга борамиз, бекам.

Сильвия, Турио ва Спид кетадилар.

Валентин

Қани, гапир, уйдагилар омон-эсонми?

Протей

Дўстларинг соғ, сенга салом йўллашди улар.

Валентин

Сеники-чи?

Протей

Ҳаммаси ҳам саломат, шукур.

Валентин

Севгинг қалай?

Протей

Едимда, ҳа, дўстим, илгари
Муҳаббатдан сўз бошласам қулоқ солмасдинг.
Зерикардинг муҳаббатдан гапирсам агар.

Валентин

Протей, мен ҳозир анча ўзгариб қолдим.
Муҳаббатдан жирканишга барҳам берганман.
Муҳаббатнинг қудратига бўйсуниб, энди
Оромсизман, ухламайман, овқат емайман,
Қундузлари бетоқатман, тунлар тўкиб ёш.
Жирканганим учун севги ўч олиб мендан,
Таслим бўлган кўзларимдан уйқуни қувди,
Токи улар яраланган дил азобини
Соат сайин кўриб турсин дегандай қилиб.
О, азиз дўст! Севги — ожиз бандага ҳоким.
Мен енгилдим, бундан буён мен учун севги
Азобидан оғир азоб йўқ эрур, унинг
Севинчидан юксак, тоза севинч ҳам бўлмас.

Энди менинг фикри-зикрим муҳаббатдадир.
Бундан буён бутун ҳаёт, хоҳиш, уйқумнинг,
Овқатимнинг ўрнини ҳам севги олади.

Протей

Кўзларингдан тақдирингни ўқиб турибман,
Шу эдими сажда қилган олиҳанг сенинг?

Валентин

Ўша, дўстим, ўша кўкдан инган фариштам.

Протей

Кўкдан инган? Йўқ, ерға хоё ундаги жамол.

Валентин

Илоҳийдир!

Протей

Йўқ, хушомад қилмайман унга.

Валентин

Мени мақта — ошиқларга мадҳия лозим.

Протей

Мен севганда мендан роса кулувдинг, дўстим,
Энди навбат менга келди, қайтараман, ол.

В а л е н т и н

Йўқ, азизим, ростини айт, эътироф қилгил:
У илоҳий бўлмаса ҳам ердаги барча
Гўзалларнинг маликаси.

П р о т е й

Ундан Жулия
Мустаснодир.

В а л е н т и н

Мустасносиз! Дўстим, севгимни
Уйлайманки, истамасан таҳқир қилишни.

П р о т е й

Ҳаққим йўқми, ўзимники афзал, дейишга?

В а л е н т и н

Очиқ айтай, сенинг учун энг афзал хизмат:
Унинг узун этагини ерга судратмай
Фахр билан, ғурур билан кўтариб юриш,
Токи ўша пок этакнинг бир чеккасини
Ўпиш билан мағрурланиб кетиб ер, яна,
Хайр-маъзур қилиб гуллар, майсалар билан
Умр бўйи қор тагида қолиб кетмасин.

П р о т е й

Азиз дўстим, баландпарвоз гапларингни қўй!

В а л е н т и н

Кечир, дўстим, аммо, унинг ҳусни олдида
Ҳамма нарса ожиз, сўнар. Барча камолот

Ғоят ғариб кўринади унга нисбатан.
У ягона, танҳо гўзал.

Протей

Майли, Валентин,
Ундай бўлса қолдир уни танҳолигича.

Валентин

Йўқ, ҳеч қачон. Ахир, дўстим, у менинг жоним.
Ҳа, мен жонли хазинамни ўн денгизга ҳам
Алмашмасдим, сувлари бол, қирғоғи олтин
Ва қумлари қимматбаҳо инжу бўлса ҳам.
Кечир дўстим, сени ёддан чиқариб қўйдим.
Севги тамом қамраб олган фикру зикримни.
Менинг аҳмоқ рақибим — бой, шунинг учун ҳам
Уни севар Сильвиянинг отаси, афсус.
Ўзинг кўрдинг, жўнади у Сильвия билан.
Шул сабабдан мен ҳам шошиб турибман,
борай.
Биласан-ку, сеvgи рашксиз яшай олмайди.

Протей

Хўш, у сени севадимми?

Валентин

Яшрин унашдик.
Энди қочиш керак бўлар, бир ёққа қараб.
Уша ерда уйланамиз. Бари ўйланган.
Арқон, нарвон билан унинг деразасидан
Қираман, ҳа, тангри бизга мададкор бўлсин!
Юр мен билан, меникига, азиз Протей.
Ердам бергил амалда, ҳам маслаҳат билан.

Протей

Сен боравер, мен орқангдан бораман, кейин.
 Мен гаванга бориб ҳозир нарсаларимни
 Олиб келай, тез келаман. Сўнг зудлик билан
 Ҳузурингга йўл оламан.

Валентин

Кечикма.

Протей

Йўқ, йўқ!

Валентин кетади.

Кичик ўтни катта ёнғин босиб кетгандай,
 Еки ханжар зарб бергандай ханжар зарбига,
 Севги аввал пайдо қилган ажойиб сиймо,
 Янги сиймо қаршисида липиллаб сўнди.
 Кўзимми, ё Валентиннинг мақташларими,
 Хиёнатми, ёки унинг гўзаллигими
 Бошни тамом айлантириб, ақлимни олган?
 У жуда ҳам гўзал, аммо, мен севган дилбар,
 Жулия ҳам гўзал. Уни севаманми? Йўқ,
 Авваллари севар эдим. У севги ҳозир
 Янги севги қаршисида оловга тушган
 Мумдай бўлиб эриб кетди. Аввал кўзимни
 Мафтун этган гўзал сиймо йўқолди бирдан.
 Назаримда, Валентиндан совигандайман,
 У жонидан севган қизнинг ишқида ёниб.
 О, мен уни билмай туриб шунчалик севсам,
 Билганимдан кейин қандоқ севар эканман!
 Ҳозир менга фақат ташқи сиймоси таниш.

Шу ҳолда ҳам бошим жуда айланиб қолди.
Шубҳа йўқки, унинг буткул камолотини
Кўрганимда жилосидан қамашар кўзим.
О, муҳаббат, жиловлаб ол телбалигингни!
Ожизмисан? Ундай бўлса уни енгиб ол.

(Кетади.)

БЕШИНЧИ САҲНА

Милан. Кўча.
Ланс билан Спид киради.

Спид

Ланс! Номусим билан қасамёд қиламан — Миланга
хуш келибсан!

Ланс

Беҳудага қасам ичма, йигитча. Ҳали ҳозирча менга:
«Хуш келибсан!» дейишга ҳаққинг йўқ. Менинг фикр-
римча, инсон, агар уни ҳали дорга осишмаган бўлса,
ўзини жуда ҳам ёмон ҳис қилолмайди. Иккинчидан,
ошхонанинг счёти бўйича қарзи тўланмаган ва ошхо-
на бекаси «хуш келибсиз!» демаган одам, бошқаларга
яхшилик инъом қилолмайди.

Спид

О, сен, каллакесар-э, қани юр, тезроқ, ошхонага.
Беш пенсога овқат буюр, беш юз маротаба: «Хуш ке-
либсиз!» деган сўзни эшитмасанг, калламни шарт қир-
қиб бераман! Хуш, қани, уни-буни қўй, гапир-чи, хў-
жайининг Протей Жулия хоним билан қандай ажра-
лишди?

Ланс

Ҳа, улар беҳазил топишдилару ҳазил-ҳазил билан ажралишдилар.

Спид

Хўш, у нозанин хўжайинга тегадими?

Ланс

Иўқ.

Спид

Хўш, нега? Хўжайининг унга уйланадими?

Ланс

Иўқ, ҳеч ҳам.

Спид

Демак, ораларида бирор нарса дарз кетибди-да?

Ланс

Аксинча иккаласи ҳам бутун, худди сувдаги балиқдек.

Спид

Хўш, уни қўй, буни қўй, ҳалиги масалалар қалай?

Л а н с

Қандай бўларди, агар унинг иши юришиб кетса, бунисиники ҳам жўнашиб кетади.

С п и д

Ўтакетган эшшаксан! Тасаввур қилиш қийин!

Л а н с

Ҳеч нарсани тасаввур қилолмасанг тўнка эқансанда! Ҳатто менинг таёгим ҳам бирор нарсани тасаввур қила олади.

С п и д

Сенинг сўзларинг асосидами?

Л а н с

Менинг ҳаракатим билан ҳам. Мана қара, мен агар уни рўпарамга қўйсам, ўша заҳотиёқ бирор нарсани билдиради.

С п и д

Сен уни рўпарангга қўйганинг учунми?

Л а н с

Ҳа, рўпарага қўйиш тасаввур қилиш эмасми?

С п и д

Ахир тушунтириброқ айтсанг-чи, тўй бўладими?

Итимдан сўра: агар у «ҳа» деса, бўлади. Агар йўқ деса, демак, бўлмайди. Агар у дум чайқаб ҳеч нарса демаса ҳам, бари бир тўй бўлади.

С п и д

Бундан чиқдики, тўй ҳойнаҳой бўлади.

Л а н с

Сен менинг эътирофимни фақат ўхшатиш йўли билангина оғзимдан юлиб олишинг мумкин.

С п и д

Уни қайси йўл билан оғзингдан юлиб олмай, менга бари бир. Хўш, сен бунга нима дейсан, Ланс, хўжайиним роса қўлга тушди-ю!

Л а н с

Ҳар галгидай.

С п и д

Нима ҳар галгидай?

Л а н с

Мен, ҳамма вақт хўжайинингни сувга тушиб бўккан нон деб билардим, ўзинг ҳам ҳозир тушди деб айтдинг-ку.

С п и д

Эҳ, мияси айниган эшшақ! Гапларимга сира ҳам тушунмадинг.

Л а н с

Э, миясини еган аҳмоқ, мен сенга эмас, хўжайинингга тушунолмайдим қолдим.

С п и д

Мен сенга, хўжайиним ишқ ўтида ловуллаб ёняпти,

Л а н с

Мен дейманки, деяпман. хўжайининг севгиси билан қўшмозор бўлиб, ёнсин. Хоҳласанг, юр ошхонага борайлик. Хоҳламасанг, христиан номига подойиқ райридинсан, яҳудийсан.

С п и д

Хўш, нима учун?

Л а н с

Чунки христианни пиво билан меҳмон қилиш учун сенда шафқат етишмайди. Хўш, борамизми?

С п и д

Хизматингизга тайёрман.

Кетишади.

ОЛТИНЧИ САҲНА

Милан. Герцог саройидаги хона.

Протей кирати.

Протей

Жулияга вафосизлик — қасамни бузмоқ.

Сильвияни севиш демак — қасамни бузмоқ.

Азиз дўстни таҳқир қилиш — қасамни бузмоқ.
Мен қасамни бузган ўша, куч билан уч бор
Хиёнатга йўл қўйишга мажбурман, афсус.
Қасам берган — севги, ўзи бузар қасамни.
Севги, фақат сен бошладинг гуноҳга мени.
Гуноҳимни энди қандай ювай, ўзинг айт.
Авваллари севар эдим нурсиз юлдузни,
Ақлим кириб, энди бўлдим қуёшга шайдо.
Оқил одам ўзгартирар бемаъни онтни.
Қим ёмонни яхши билан алмаштирмаса,
У одамнинг ақли камдир, муболағасиз.
О, беҳаё сўз айтгунча уялсанг-чи, тил!
Сен яқинда жамолини роса мақтаган
Дилрабони энди таҳқир қилдинг уялмай!
Мен севгини унутолмай келдим, мана,
Асл севги бошланганда унутдим тамом.
Жулияни, Валентинни йўқотдим, агар
Йўқотмасам мен ўзимни йўқотар эдим.
Икковини йўқотдим, аммо, ўрнига
Ажойиб бир дўст орттирдим, гўзал Сильвия.
Жазманнинг эвазига жазман бўлади.
Мен ўзимга дўстан кўра қимматлироқман,
Севги эса қиммат эрур ҳамма нарсадан.
Сильвиянинг қаршисида Жулия хунук,
— Тангри гувоҳ, худди хабаш қизидай қора.
О, агарда, муҳаббатим ўлган бўлса, мен —
Жулияни барҳаёт деб ҳисобламасдим,
Валентинни эса душман ҳисоблар эдим,
Сильвиянинг висолига етиш қасдида.
Валентиннинг дўстлигига хиёнат қилмай,
Ўз-ўзимга содиқ бўлиб қолармидим? Йўқ!
У, кечаси нарвон билан илоҳий гўзал,
Сильвиянинг ҳузурига кирмоқчи пинҳон.
Бу сир менга аён, унга энди рақибман!
Сильвиянинг отасига қизингизни у
Ўлиб қочиш пайида, деб, айтишим керак.

Герцог эса Туриони куёв қилмоқчи,
 Ғазаб билан Валентинни дарҳол ҳайдади.
 Кейин, ҳар хил ҳийла билан бемаъни, аҳмоқ,
 Жонга теккан Турионинг ниятларига
 Ғов бўламан. О, муҳаббат, бу тадбирга сен
 Ақл бердинг, ижросига мадад бер энди!

(Кетади.)

ЕТТИНЧИ САҲНА

Верона. Жулия уйдаги хона.

Жулия билан Лючетта киради.

Жулия

Маслаҳат бер, энди менга, азиз Лючетта,
 Елвораман сенга бўлган соф севгим ҳаққи
 Сен мен учун кундаликсан. Орзуларимни
 Езиб олиб ардоқлайсан уларни дилдан.
 Маслаҳат бер, иззатимни сақлаган ҳолда,
 Қандай қилиб жондан севган Протейимнинг
 Ҳузурига тез етаман, йўлини кўрсат!

Лючетта

Бахтга қарши, бу йўл оғир ва жуда узоқ!

Жулия

У бошидан бу бошига подшоликнинг
 Яёв юриб ўжар сайёҳ чарчамаганда,
 Мен чарчайми муҳаббатнинг қаноти билан,
 Менинг учун энг қимматли ва энг севимли,
 Олий зотнинг ҳузурига қараб учганда!

Лючетта

Қайтишини кутиш яхши эмасми, бекам?

Жулия

Тушун, ахир, ёр висоли жонимга озиқ.
Ахир, раҳминг келмайдими, висолга интиқ
Еш жонимга? О, Лючетта, агар севгининг
Азобини билганингда сўз билан севги
Оловини ўчирмасдинг, балки қорга ҳам
Ўт қалашга уринардинг, имоним комил!

Лючетта

Мен сиздаги алангани ўчириш эмас,
Балки унинг хуружини пасайтмоқчиман.
Токи ақл ҳудудидан чиқиб кетмасин.

Жулия

Шунча қаттиқ ёнар у ўт, қанча ўчирсанг.
Ҳа, жилдираб оқиб ётган ирмоқ йўлини
Бўғиб қўйсанг, ғазаб билан кўпирар, тошар,
Агар унинг оқишига халал бермасанг,
У, тинчгина ялтираган тошлардан ошиб,
Йўлларида учрайдиган ҳар бир қамишни
Ўлиб ўтар ва йўлини тамомлаб, шаффоф,
Ювош, майин ҳолича у, тўлқинли денгиз
Қучоғига қўйилади. Сен ҳам, Лючетта,
Ўтинаман, тўғон бўлиб йўлимда турма.
Мен ҳам кичик ирмоқ каби чидамга тўлиб
Жуда енгил ҳис қиламан оғир йўлимни,
Бу йўл мени Протейга олиб боради!
Бу йўлда мен дам оламан! Азоблардан сўнг
Жонинг роҳат қилганидай жаннатга кириб.

Лючетта

Қай кийимда бормоқчисиз, бўлмаса, бекам?

Жулия

Йўлда шилқим эркакларнинг хушомадидан
Қочиб учун аёлларнинг кийимин киймай.
Саройдаги ёш йигитлар кийишадиган
Либослардан биттасини топиб бер менга.

Лючетта

Унда сочи қирқтиришга тўғри келади.

Жулия

Мен уларни ипак билан чамбарчас боғлаб,
Ун иккита тугун қилиб ўриб қўяман.
Еш-ялангга майнавозлик ярашади-ку,
Гарчи, улар мендан катта кўринганда ҳам.

Лючетта

Қанақанги иштон олсак бўлар экан, а?

Жулия

Куладиган гап-ку, гапинг! Худди: «Хўш, синьор,
Сизга қандай юбка бичай» дегандай бўлди.
Ўзинг жавоб бера қолгил ўз саволингга!

Лючетта

Сержимжима иштон сизга ярашар эди.

Жулия

Қўй, Лючетта, хунук жуда унақа иштон!

Лючетта

Ҳашами йўқ иштон, бекам, бир пулга қиммат.
Ҳашамига игна-пигна яширадингиз.

Жулия

Ахир, мени севасан-ку, азиз Лючетта.
Қай либосни лозим кўрсанг, шуни бера қол.
Аммо мени шундай йўлга кирди, деб, биров
Гап тарқатиб, ғийбат қилиб юрмасин яна?
Шаънимга доғ тушмасмикан ғийбат туфайли?

Лючетта

Ғийбатлардан ҳайиқсангиз, уйда ўтиринг!

Жулия

Йўқ, сира ҳам!

Лючетта

Ундай бўлса тезроқ отланг.
Шаънимга доғ тушмасин деб кўп ўйлай берманг.
Жуда яхши келибсан деб, агар Протей,
Хурсанд бўлса бошқаларнинг сўзи бир чақа,
Аммо хурсанд бўлармикан сиздан Протей?

Жулия

Бу ҳақда ҳеч ҳам емайман, Лючетта, чунки,
Муҳаббатим умрбод деб, айтган сўзлари,

Онт ичгани, ёш тўккани, ибодатлари
 Асос берур кўнгилдаги меҳмон тарзида,
 Ер тарзида яхши қабул қилинишимга.
 Азиз меҳмон бўламан мен Протей учун.

Л ю ч е т т а

Бу гапларнинг ҳаммасини эркаклар доим
 Аёлларни алдаш учун ишлатадилар.

Ж у л и я

Фақат разил мақсад учун — разил одамлар,
 Ҳаққоният юлдузидир одил Протей.
 Унинг сўзи авлиёнинг сўзидан ҳам зўр.
 Пулатдан ҳам мустаҳкамдир аҳду паймони.
 Ердан узоқ бўлганидай зангори осмон
 Унинг қалби хиёнатдан шу қадар узоқ.

Л ю ч е т т а

Айнимаган бўлса яхши эди, илоҳим.

Ж у л и я

Лючетта, сен, агар мени чиндан ҳам севсанг
 Шубҳа билан Протейни ҳақорат қилма.
 Сен уни сев, мен ҳам шунда сени севаман.
 Қани юр-чи, йўлга керак ҳамма нарсани
 Йиғиштириб қўяйлик, ҳа, тахт бўлиб турсин.
 Бойлигимни, яхши номим, молу мулкимни,
 Ҳа, қисқаси, ҳаммасини ихтиёриңга
 Топшираман: Лючеттажон, эвазига сен —
 Мени йўлга хўп яхшилаб шайла, сўрайман.
 Йўқ демагил, яхшиси, юр ишга тушайлик.
 Онт ичаман, тоқатим йўқ кечиктиришга.

УЧИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Милан. Герцог саройидаги хона. Герцог, Турно, Протей киришади.

Герцог

Бизни холи қолдирсангиз, синьор Турно,
Бизнинг бир оз гапимиз бор, илтимос сиздан.

Турно кетади.

Хўш, Протей, сўзланг энди, қулогим сизда.

Протей

Дўстлик мендан яширишни тақозо қилган
Сирни сизга очмоқчиман, муҳтарам герцог,
Фақат сизга, саховату мурувватингиз
Ҳақи, ожиз қулингиз мен, ҳеч вақт, ҳеч кимга
Айтмайдиган машъум сирни айтмоқчи бўлдим.
Билинг, герцог, менинг дўстим синьор Валентин
Бугун тунда қизингизни ўғирламоқчи.
Унинг ўзи айтди менга бу хиёнатни.
Хабарим бор, қизингизни, ёмон кўрса ҳам,
Турнога бермоқчисиз. Агар қизингиз
Ўғирланса, қариганда оғир фалокат,
Шармандалик бошингизга тушган бўларди.
Шунинг учун, ўз бурчимни оқлаб: майлига,
Яхшиси мен халал берай дўстимга, аммо.

Оқсоқолнинг шаънига доғ тушмасин, ғамлар
Уни бевақт гўрга тикиб қўямасин, дедим,

Герцог

Миннатдорман. Айтиб жуда яхши қилдингиз.
Энди сизга қарздорман ўла-ўлгунча.
Ўзимнинг ҳам, икковидан шубҳам бор эди.
Мен уларнинг гапларини эшитиб қолдим.
Улар мени ухлаган деб ўйлаган чоғда.
Учрашманг, деб, бир неча бор ман этай, дедим.
Валентинни четлатмоқчи бўлдим саройдан.
Аммо кейин ўйлаб қолдим: эҳтимол, шубҳам
Ўринсиздир, янглишарман, дедим ўзимча.
Ҳаққоният — менинг учун муқаддас қонуи.
Шунинг учун очиқ чеҳра, кулган юз билан
Ахтарардим сен шу топда етказган гапни.
Шундан бери, ёшлигини васвасалардан
Мустаҳкамроқ сақлайин деб, эрка қизимни
Кечалари минорага беркитиб қўйиб,
Калитини ўз ёнимда олиб юрибман.
Энди уни ўғирламоқ ҳеч мумкин эмас.

Протей

Огоҳ бўлинг, олижаноб, зийрак ҳокимим:
Арқон нарвон билан унинг деразасидан
Тушмакчидир у ошиқи беқарор бугун.
Ҳа, айтгандай, яқинда у нарвонга кетди.
Сал қоронғи тушганида олиб келади.
Уша ерда уни қўлга тушириш мумкин.
Аммо, бегим, овни шундай ташкил қилингки,
Бу сирни мен очганимни дўстим билмасин.
Ахир, синьор, мен бу ишни дўстимга ғараз,
Душманликдан қилганим йўқ, фақат сиз учун,
Сизга бўлган муҳаббатим туфайли қилдим.

Герцог

Онт ичаман, у сезмайди, шум ниятларин
Сиз орқали билганимни, хотиржам бўлинг.

Протей

Ана ўзи келиб қолди. Синьор, кечиринг.

(Кетади.)

Валентин киради.

Герцог

Ҳа, қаёққа, нега бунча шошасиз, синьор?

Валентин

Веронага кетаётган чопар кутмоқда,
Рухсатингиз билан унинг ёнига бориб,
Икки кичик мактуб бериб юбормоқчиман.

Герцог

Муҳим хатми, хатларингиз?

Валентин

Умуман, шундай.

Хагда соғман, саломатман, хурсандман, герцог
Саройда яшаш менга зўр бахт, деб ёздим.

Герцог

Шу холосми? Ундай бўлса ҳузуримда қол.
Бир ишим бор, сенга айтиб бераман, аммо
Сен бировга айта кўрма уни, илтимос.
Хабаринг бор, мен қизимни, яқин кунларда
Дўстим синьор Туриога узатмоқчиман.

В а л е н т и н

Бу гаплардан хабарим бор, муҳтарам синьор,
 У, шубҳасиз, кўп ҳурматли бой, лойиқ куёв
 Ҳамда сахий, олижаноб нур устига нур.
 Қизингизга жуда яхши эр бўлади у.
 Фақатгина синьорага ёқармиканлар?

Г е р ц о г

Бахтга қарши ёқмайди, йўқ. Қизим кўп ўжар,
 Дағал, қайсар, мағрур жуда, сал нарсага ҳам
 Жаҳли чиқар. Қизлик бурчи, севгисига ёт,—
 Сабаби мен жиловини бўш қўйиб бердим,
 Унинг беҳад мағрурлиги сабаб бўлди-ю
 Унга бўлган муҳаббатим анча совиди.
 Мен умримнинг охирида қизимни, севги,
 Гамхўрлик-ла ардоқлашни орзу қилардим.
 Алданибман, афсус, энди уйланмоқчиман.
 Майли, қизим тегаверсин хоҳлаганига,
 Аммо ҳурмат қилмагани учун отани,
 Энди унга гўзалликдан бошқа қалин йўқ.

В а л е н т и н

Бу гаплардан мақсад нима, муҳтарам синьор?

Г е р ц о г

Бу ерда вероналик бир яхши аёл бор.
 Бир кўрдиму севиб қолдим ўша жувонни.
 Аммо қанча тушунтирмай, қанча уринмай,
 Унинг нозик ва тортинчоқ кўнглини овлаб,
 Ўзимга ҳеч ром қилолмай доғдаман, синьор.
 Ҳа, эскича хушомадлар иш беролмади.
 Сенга шогирд тушмоқчиман. Авраш санъати

Эсдан чиққан, одатлар ҳам ўзгариб кетган.
Менга ўргат, қай йўл билан гўзал кўзларнинг
Табассуми, имосига эришиш мумкин.

В а л е н т и н

Агарда сўз иш бермаса, бошқа йўл тутинг:
Биласизми, кўп вақт гўзал хотинлар учун —
Қуруқ сўздан қимматроқдир сўзсиз инъомлар.

Г е р ц о г

Инъомимни қайтарди-да.

В а л е н т и н

Н о з қ и л и б д и - д а !

У рад этган ўзи орзу қилган нарсани.
Янги инъом юборинг-а,— омад келади!
Баъзан улар рад қилади кўпроқ ёқай деб,
Ғазаблари душманликни ифода қилмас,
О, аксинча, мурувватдан дарак беради.
Ҳайдасалар — сабр этайлик; бу билан улар
Қалбимизда кўпроқ севги ўтин ёқмоқчи.
Улар бизни қарғашади хўжа кўрсинга:
Хафа бўлсак — ўзлари ҳам хафа бўлади.
Аёллардан тўғри сўзни кутманг ҳеч қачон:
Улар, агар «кет» десалар, «кетма»—дегани;
Уларни сиз мақташ билан, хушомад билан
Қўлга олинг, хунукни ҳам сиз — фаришта денг,
Эркакларга шунинг учун тил берилганки,
Аёлларни тузоғига илинтирсин, деб.

Г е р ц о г

У аёлга, унинг қавму қариндошлари
Ешроқ ҳамда муносиброқ эр топишибди.
Яна биров ишни бузиб қўймасин, дея
У аёлни кеча-кундуз қўриқлашармиш.

Валентин

Мен бўлганда тунда уни ёнига эплаб
Қириш учун бир таваккал қилиб кўрардим.

Герцог

Эшик қулф, калит эса — ишончли қўлда.
Кечаси ҳам ҳузурига кириб бўлмайди.

Валентин

Ойнасидан тушса нима халал беради?

Герцог

Девор тикка, ойна эса жуда баландда,
Унга чиқиб бўлмас жондан кечмасдан туриб.

Валентин

Ҳеч гап эмас, арқон нарвон олинг, иш тамом,
Агар сиз ҳам Леандрдай жасур бўлсангиз.
Йўл топасиз қалъасига янги Геронинг.

Герцог

Маслаҳат бер — тажрибали айёрлардансан,
Ушанақа нарвонни мен қайдан оламан?

Валентин

Нарвон сизга қачон керак, муҳтарам синьор?

Герцог

Бугун, тунда; севги худди болага ўхшар —
Нима кўrsa шуни дарҳол ушлаб олади.

Валентин

Хўш, нарвонни келтираман соат еттига.

Герцог

Якка ўзим бормоқчиман, айтиб бер менга:
Нарвонни мен қай йўсинда олиб бораман?

Валентин

Нарвон енгил, уни плашч остига олинг
Ва шу ҳолда билдирмасдан олиб борасиз.

Герцог

Бўйи сенинг плашчингдай бўлса майлими?

Валентин

О, албатта.

Герцог

Ундай бўлса еч, кийиб кўрай?

Валентин

Ҳар қанақа плашч, бегим, ярайверади.

Герцог

Уни қандай кийиш мумкин? Илтимос сендан,
Бериб тур-чи, сеникини бир кийиб кўрай?

(Валентиннинг плащини очиб юборади.)

Бу қандай хат? Қимга экан? Нима, «Сильвия»?

И-е, мана, мен ахтарган нарвон ҳам тайёр.

(Валентиннинг плащчи тагидан нарвонни олади.)

Рухсат беринг, хатни очиб ўқиб кўрайин.

(Ўқийди.)

«Хаёлларим узоқдаги Сильвияхонда,
Мен уларга маъшуқамни тарк этманг дедим.
Қошки ўзим тунда бориб, кўринмай кўзга,
Уша ҳиссиз чопарларнинг ўрнини олсам!
Сенинг кўксинг улар учун нуқрадай маскан.
Мен узоқда рашк ўтида ёнаман ёлғиз.
Саодатли чопарлари, гамгин ошиқнинг,
Аламимдан сизга беҳад лаънат ўқийман.
Ўзим роҳат қилай деган жойга уларни
Юборганим учун лаънат менга ҳам минг бор».
Бу қандай гап?

«Шу кеча сен, Сильвияжон, озод бўласан»,
Ҳа, Фаэтон, қанотсиз Меропсинг ўғли,
Фебнинг олтин аравасини ҳайдайман дея,
Дунёга ўт қўйишига оз қолган экан.
Кўкдан юлдуз ўғирлашни истаб қолдингми?
Беҳаё қул! Разил, айёр, ёлғончи, йўқол!
Аҳмоқларга сақлаб қўйгил хушомадингни.
Агарда сен жазоланмай кетсанг бу ердан
Бунда сенинг ҳеч қанақа хизматинг йўқ, ҳа,
Фақат менинг тоқатимга ташаккур билдир.
Бу мурувват ҳозиргача сенга кўрсатган
Шафқатимнинг энг юксаги, энг эзгусидир.
Аммо, дарҳол йиғиштириб нарсаларингни,

Саройимдан тезроқ жўнаб қолмасанг, агар,
 Онт ичаман, унда менинг қаҳру-ғазабим,
 Сени дастлаб қабул қилган чоғдаги севгим,
 Ва қизимга бўлган беҳад муҳаббатимдан
 Юз мартаба ошиб тушар. Яна ўзингни
 Оқлайман деб, уринмагил! Йўқол кўзимдан!

(Кетади.)

В а л е н т и н

О, бу азоблардан кўра ўлганим яхши!
 Ахир ўлим ўз-ўзингдан ажраш эмасми?
 Сильвия, мен — бир одаммиз, ундан айрилмоқ
 Ўз-ўзимдан жудо бўлиш эмасми, ахир?
 Шу эмасми — ҳалокатли, шафқатсиз қувғин!
 Сильвиянинг жамолисиз ёруғлик ҳам йўқ.
 Сильвиясиз шодлик — менга шодлик бўлолмас.
 Наҳот энди хаёлимда ишқдан завқ олиб.
 Камолотнинг жилосини тасаввур қилсам?
 Агар тунни Сильвиясиз ўтказсам, булбул
 Нағмасида менинг учун тарона йўқдир.
 Кундуз куни Сильвияни кўрмасам, агар,
 Менинг учун кўкда порлоқ қуёш ҳам йўқдир.
 Сильвиясиз ҳеч нарсаман, йўқман мутлақо.
 Фақат унинг яқинлиги менга саодат,
 Менга асос, менга ҳаёт бахш этар, шаксиз.
 Улим эмас, фақатгина жазо — қатлга
 Йўл қўймасликгина келар менинг қўлимдан.
 Фақат ўлим кутар эдим, бу ерда қолсам.
 Қочсам агар, мен ҳаётдан қочган бўлардим.

Протей билан Ланс киради.

Протей

Тезроқ, тезроқ, Ланс, уни қандай бўлмасин менга
 топиб бер.

Ланс

Ху, ана, ху, ана!

Протей

Кимни кўрдинг?

Ланс

Қидирган одамимизни. Унинг терисида Валентин билмаган битта ҳам тук йўқ.

Протей

Валентин?

Валентин

Йўқ.

Протей

Бўлмаса кимсан? Валентиннинг арвоҳимисан?

Валентин

Арвоҳ ҳам эмасман.

Протей

Ҳа, бўлмаса нимасан?

Валентин

Ҳеч нарса.

Л а н с

Ҳеч нарса ҳам гапира оладими? Хўжайин, боплаб таъзирини бериб қўяйми?

П р о т е й

Қимнинг таъзирини бермоқчисан?

Л а н с

Ҳеч нарсанинг.

П р о т е й

Жим бўл, аҳмоқ!

Л а н с

Ҳа, нега, хўжайин, ахир, мен ҳеч нарсанинг таъзирини бермоқчиман. Рухсат этинг...

П р о т е й

Нодон, жим бўл, деяпман сенга! Дўстим Валентин, икки оғиз гап бор.

В а л е н т и н

Қулоғим қар менинг, дўстим, яхши сўз учун. Гаранг бўлиб қолди, шўрлик ёмон сўзлардан.

П р о т е й

Ундай бўлса сукут сақлаб турсин сўзларим. Чунки улар ҳам дағалу ҳамда беомон.

В а л е н т и н

Хўш, Сильвия ўлдими?

П р о т е й

Йўқ, дўстим Валентин.

В а л е н т и н

Ҳа, Валентин, ўлди, дўстим, Сильвия учун.
Хўш, мендан юз ўгирдими?

П р о т е й

Йўқ, йўқ, Валентин.

В а л е н т и н

О, агар у юз ўгирса мендан, айтардинг:
Валентин йўқ! Не иш билан келдинг бу ерга?

П р о т е й

Сен Миландан қувилдинг. Ҳа! Энди сен сарой,
Сильвияни, дўстингни тарк этишинг керак.

В а л е н т и н

Дўстим, гамга жуда тўйдим. Яна оз турсам —
Ғаму ғусса жудо қилур мени ҳаётдан!
Хўш, Сильвия бу гаплардан хабардормикан?

П р о т е й

Ҳа, хабардор. У шафқатсиз қарорга қарши.
Кўз ёши деб аталувчи инжуни тўкиб,
Беҳудага қурбон қилди, золим отанинг

Оёғига йиқилди-ю, зор-зор йиғлади,
Аламлардан, ташвишлардан шўрликнинг ранги
Баланд тоғнинг қори каби оқариб кетди.
Аммо йиғи, нолалар ҳам, илтижолар ҳам,
Тиз букишлар, бош эгишлар, ёлворишлар ҳам,
Сира таъсир қилгани йўқ золим отага.
У қизига, тез кетмаса агар Валентин
Қатл этишга буюраман уни, деб айтди.
Гуноҳини кечиринг, деб сенинг ҳақингда,
Ёлворгани учун, унинг золим отаси
Ғазабидан кўзига қон тўлиб, шу замон
Буйруқ берди минорага қаманг уни, деб.
Ва қизига, сўзларимга кирмасанг агар.
Умринг чириб зиндонда деб, дағдаға қилди.

В а л е н т и н

Бўлди, бас қил, агар мени сўзларинг билан
Ўлдиришни истамасанг. Мабодо, дўстим,
Ўлдирмоқчи бўлсанг, агар, сўзда давом эт,
Поёни йўқ азоблардан халос эт мени.

П р о т е й

Фарёд чекма энди, дўстим, бўлар иш бўлди.
Аммо ўзинг бузган ишни, тезроқ тузатгил.
Бунда қолсанг, гўзал билан учрашолмайсан,
Аммо хавф остида қолур ҳаётинг, оринг.
Умид — ошиқларга ҳасса! Бор, дўстим, ўзинг
У ёқдаю, аммо хатинг бу ерда бўлур.
Шу ҳассага таянгину хатларни менга
Юбориб тур, мен уларни унга топширай,
Токи гўзал, у хатларни, мрамар тўшига
Худди тумор каби осиб, яшириб юрсин.
Дўстим, ҳозир пайти эмас музокаранинг.
Қетиш керак. Мен, то шаҳар дарвозасига

Қадар сени кузатаман. Севгинга фойда —
Берадиган нарсалардан суҳбатлашамиз.
Тез юрақол, дўстим, гўзал Сильвия ҳақи.

В а л е н т и н

Менга қара, Ланс, мабодо Спидни кўрсанг,
Айт, Шимолий дарвозага тез етиб келсин.

П р о т е й

Бор, топиб кел. Қани кетдик, дўстим Валентин.

В а л е н т и н

О, Сильвия, менинг азиз, гўзал фариштам!
О, аламли, бахти қора шўрлик Валентин!

Валентин билан Протей кетишади.

Л а н с

Қаранг-а, аҳмоқ бўлсам ҳам, хўжайинимнинг маълум тарзда разил эканини фаҳмлашга, ҳар ҳолда, ақлим етди-я. Қайси тарзда — аҳамияти йўқ, аммо разил, ана шуниси аҳамиятли. Мени ошиқ деб айтадиган одам ҳали туғилган эмас. Аммо кимга ошиқ бўлганимни олти от ҳам ичимдан тортиб чиқаролмайди. Нафсиламрига у аёл. Аммо қанақа аёл, буни мен ўзимга ҳам айтмайман. Мен-ку ҳар ҳолда у аёлнинг сигир боқувчи эканини биламан. Боринги, кўпдан қиз эмаслигини, у ҳақда ҳар хил ёмон гаплар юрганини ҳам биламан. Аммо, ҳар ҳолда у қиз, нега десангиз, у ўз хўжайининикида қиз ҳисобланади ва уникида ҳақ олиб ишлайди. Унинг қўлидан ҳамма иш келади — худди менинг сувга шўнғийдиган итимдек. Бандаий мўмин

учун шу ҳам етиб-ортади. Мана, унинг ғамхўрлари ёзган гаплар. (Енидан қоғоз чиқарди.) Биринчидан, у ҳам ташийди, ҳам ташиб келади. Бунақа ишни от ҳам қилолмайди. Йўқ, от фақат юк ташиши мумкин, аммо бирор нарсани уйга ташиб келолмайди. Демак, у, ҳар қанақа қирчанғидан афзал. Иккинчидан, у соғишни билади. Қиз учун бундан катта фазилят йўқ, фақат қўли тоза бўлса.

С п и д киради.

С п и д

Салом, синьор Ланс, нимани ўқиб ўтирибсиз?

Л а н с

Ўқиётганим йўқ, тахлаяпман.

С п и д

Сен, ҳали ҳам ўша, эскича бутун сўзларнинг авра-астарини ағдарасан. Хатингда қанақа янгиликлар бор?

Л а н с

Ўзинг кўрган қоп-қора.

С п и д

Ҳа, нега қора?

Л а н с

Чунки сиёҳда ёзилган.

С п и д

Қани, бер-чи, ўқиб кўрай.

Л а н с

Уялсанг-чи, аҳмоқ! Ахир, сен ўқишни билмайсан-ку?

С п и д

Елфонгинани айтибсан. Уқишни биламан, ҳа.

Л а н с

Хўп, бўлмаса, мен сени бир текшириб кўрай. Қани, жавоб бер-чи, сени ким туғдирган?

С п и д

Бувамнинг ўғлидан бўлак ким бўларди.

Л а н с

Эҳ, сен жоҳил каллаварам! Бувангнинг ўғли эмас, бувингнинг ўғли! Шундан маълум бўлдики, сен ўқишни билмайсан.

С п и д

Бу ёққа бер, бу ёққа бер, аҳмоқ! Кўрсат, хатингда нималар ёзилган экан.

Л а н с

Мана, қара. Авлиёлар мададкор бўлсин!

С п и д

(Ўқийди)

«Биринчидан, у соғишни билади».

Л а н с

Ҳа, жуда яхши билади.

С п и д

«Иккинчидан, у пиво пиширишни билади».

Л а н с

«Тасаннолар бўлсин сенга, эй фалак, сен пивони яхши пиширасан» деган мақол шундан келиб чиққан.

С п и д

«У тикишни ҳам билади».

Л а н с

Бу, у киши тикишни ҳам биладиларми, деб сўрагандай гап.

С п и д

«У киши пайпоқ тўқишни ҳам биладилар».

Л а н с

Ҳа, агар хотини пайпоқ тўқишни биладиган бўлса, эркак ўз пайпоғини қаёқдаги суюқоёқ аёлларга берармиди?

С п и д

«Яна у ювишни ҳам, дазмоллашни ҳам билади.»

Л а н с

Бу алоҳида фазилят: ювишни қойил қилмаса, дазмоллашни боплайди.

С п и д

«У мато тўқишни ҳам билади.»

Л а н с

Агарда у мато тўқиб, тирикчилик учун пул топадиган бўлса, демак, Ланс омад филдирагини ишга солиб юборади.

С п и д

«Кейин: унинг жуда кўп номсиз ғамхўрлари бор.»

Л а н с

Бу, шу деган гапки: улар гўё ташқаридан келиб қўшилган, ёндама, қўшимча, ғайритабиий ғамхўрлар. Уларнинг отаси йўқ, шунинг учун номлари ҳам йўқ.

С п и д

Хатнинг давомида у паризоднинг нуқсонлари зикр қилинади.

Л а н с

Ҳа, фазилятларидан сўнг қадам-бақадам.

С п и д

«Биринчи: оч қоринга у кишини ўпилмасин, у кишининг оғизларидан ёмон ҳид келади».

Л а н с

Ҳа, бу нуқсонни нонушта билан тўғрилавориш мумкин.

С п и д

«Кейин: у киши ширинликка ўч».

Л а н с

Демак, ёмон ҳидга ҳамма вақт яхши ҳид аралашиб туради.

С п и д

«Кейин: у киши тушларида гапириб чиқадилар».

Л а н с

Э, аҳамияти йўқ, ҳайтовур, гаплашиб туриб ухлаб қолмаса бўлгани.

С п и д

«Кейин: у киши камсуханлар».

Л а н с

Қайси аҳмоқ буни нуқсонга қўшиб ёзди! Агар хотин киши кам валақласа бу жуда ҳам савобли иш.

Сендан сўрайман: Бу гапни бу ердан ўчиру яхши фазилатлар қаторига қўшиб ёз.

С п и д

«Қейин: у жуда қайсар».

Л а н с

Буни ҳам ўчир, бу гап уларга Момо Ҳаводан қолган. Аёл кишини бундай меросдан маҳрум қилиш ҳеч ҳам мумкин эмас.

С п и д

«Қейин: у киши тишсизлар».

Л а н с

Яна яхши, ноннинг сиртини ўзим яхши кўраман.

С п и д

«Қейин: у киши жанжалкашлар».

Л а н с

Аҳамиятсиз. Модомики тиши йўқ, тишлолмайди.

С п и д

«Қейин: у киши ичидини яхши кўради».

Л а н с

Нима бўлибди, агар яхши ичкилик бўлса, майли, ичаверсин. Мабодо у киши хоҳламасалар, ўзим ича қоламан. Яхши нарсаларнинг қадрига етиш керак.

С п и д

«Кейин: у киши жуда сахийлар».

Л а н с

Гапгами? Йўқ, албатта, бу ерда у киши камсухан, деб ёзилган. Пулгами? Бўлмаган гап. Пул менда ҳам-ма вақт бўлади. Агар, бошқа нарсага сахий бўлса, майли, билганини қилсин. Ҳа, нима ҳам қилардим. Майли, қани, нари кетдик.

С п и д

Нариёғи мана бунақа: «Унинг сочи ақлидан кўп, нуқсони эса сочидан кўп, пули эса нуқсонидан кўп».

Л а н с

Тўхта, тўхта. Мен у аёлга уйланмоқчиман. Шу масала юзасидан мен икки маротаба ёки уч маротаба ҳам «ҳа» дейишга қарор қилдим, ҳам «йўқ» дейишга. Яна бирор маротаба ўқи.

С п и д

«Унинг сочи ақлидан кўп».

Л а н с

Сочи ақлидан кўп? Эҳтимол; мен бунни исбот қиламан. Тузлиқнинг қопқоғи тузлиқни ёпади, демак қопқоқ туздан кўп, катта. Соч эса, бошни ёпиб турарди, демак, соч бошдаги ақлдан кўп, чунки кўп нарса ҳамма вақт оз нарсадан кўп бўлади. Давом эт.

С п и д

«Сочдан нуқсони кўп».

Л а н с

Ана бу даҳшат. Қошки, хатдаги шу модда бўлмаса!

С п и д

«Пули эса нуқсонидан кўп».

Л а н с

Ана бу вазият ҳамма нуқсонни ёғиб кетади. Албатта, мен унга уйланаман, агар шунақа бўлиб қолса, ҳа. Ахир бўлмайдиган нарса йўғ-у...

С п и д

Хўш, унда нима?

Л а н с

Унда гап шуки, хўжайиннинг бир соатдан бери сени шимолий дарвозада кутяпти.

С п и д

Мени?!

Л а н с

Сени! Ҳа, сен ким бўсан? У сендан тозароқ одамларни ҳам кўп кутган.

С п и д

Демак, мен унинг ёнига боришим керакми?

Л а н с

Сен унинг ёнига чопишинг керак! Сен бу ерда шунча лақиллаб турдингки, унинг олдига юриб бориш учун вақтинг йўқ.

С п и д

Ҳа, нега индамадинг? Э, ишқий хатинг бошингдан қолсин!

(Кетади.)

Л а н с

Хатимни ўқигани учун, жазосини беради. Ўхшовсин аҳмоқ! Одамларнинг сири асрорига тумшугини суқади! Орқасидан борай, зора калтак еганини кўриб руҳим кўтарилса. (Кетади.)

ИККИНЧИ САҲНА

Герцог саройидаги хона.

Герцог билан Турно киради.

Г е р ц о г

Ташвиш қилманг, Турно, ҳа, у Валентиндан
Бир умрга ажралгани сабабли, энди
Сизга кўнгил беради.

Турно

Иўқ, ўшандан бери
 Мен кўзига жуда ёмон кўриниб қолдим.
 Мени кўрса, дарҳол жўнаб қолар қизингиз.
 Висолига етиш учун энди умид йўқ.

Герцог

Қизнинг ишқи музга чизган чизикқа ўхшар,
 Бир оз илиқ ел эсдими, муз эриб кетар.
 Қарабсизки чизик ҳам йўқ. Шунга ўхшаган
 Музлаб қолган фикрлари эрийди ва у
 Шу ондаёқ Валентинни чиқарар ёддан.

Протей киради.

Хўш, Протей, ўйлайманки, эски дўстингиз,
 Буйруғимга амал қилиб жўнаб кетгандир!

Протей

Ҳа, жўнади.

Герцог

Қалай, қизим ҳамон хафами?

Протей

Азиз Герцог, бу ғам-ғусса узоққа бормас.

Герцог

Тўғри, аммо Турнонинг фикри бошқача.
 Протей, мен чин қалбимдан сени севаман.

Ҳа, сен менга исбот қилдинг садоқатингни,
Ишонаман энди сенинг маслаҳатингга.

Протей

О, синьор, мен агар сизни алдасам, мени
Маҳрум этинг ҳаётдан ҳам шафқатингиздан.

Герцог

Биласанки, мен қизимни, ҳеч ёлғони йўқ,
Дўстим синьор Туриога жон деб берардим.

Протей

Шундай, герцог.

Герцог

Яна сенга шу ҳам аёнки,
Хоҳишимга қизим сира кўнмай ётибди.

Протей

Ҳа, Валентин борлигида саройингизда.

Герцог

Йўқ, ҳали ҳам ўз сўзида маҳкам турибди.
Қани, нима қилиш керак, токи Сильвия
Валентинни юрагидан чиқариб тамом,
Туриони севса!

Протей

Бунинг йўли бор, синьор.
Валентинни синьорага ёмонлаш керак,

У ёлгончи, қўрқоқ ҳамда таги паст, дея.
Шу уч нарса хотинларга сира ёқмайди.

Герцог

Тушунади унга туҳмат қилинганини.

Протей

Ҳа, бу гапни Валентиннинг душмани айтса.
Аммо, бекам, Валентинга доир гапларни
Эшитиши лозим фақат унинг дўстидан.

Герцог

Ундай бўлса зиммангизга олинг бу ишни.

Протей

Азиз герцог, бу иш менга оғир бўларди.
Аслзода туҳмат қилса,— яна дўстига,
Жуда хунук бўлмайдимиз?

Герцог

Модомики сиз,
Мақтов билан унга фойда бермабсизми, бас,
Туҳмат билан унга зарар еткизмайсиз ҳам.
Шунинг учун, амин бўлинг, синьор Протей,
Нима билан менга хизмат қиласиз, фарқсиз.

Протей

Азиз герцог, мен розиман... Мен уни шундай
Расвосини чиқарайки бекам олдида,
Бекам ундан дарҳол совур, аминман, синьор.

Аммо, дилдан Валентинни чиқариб ташлаш,
Туриони севиш деган гап эмас, шаксиз.

Турио

Шуниинг учун Валентиндан қизнинг кўнглини
Совутгач, тез севгисини мен томон йўлланг.
Шу мақсадда уни қанча ёмонласангиз
Мени шунча мақтанг бекам олдида, синьор.

Герцог

Ҳа, бу ишда ишонаман сизга, Протей,
Валентиннинг сўзларидан билиб олганман.
Ўзингиз ҳам дард чекасиз ишқ занжирида,
Ва ҳамма вақт севгингизга содиқ эрурсиз
Шул сабабдан Сильвиянинг ёнига эркин
Кириш учун сизга тўла имкон бераман.
У қайғуда, ўзи ёлғиз, гаплашмайди ҳеч,
Аммо сизни, Валентиннинг дўсти, деб, шаксиз,
Қабул қилур. Сўнгра нима қилиб бўлса ҳам
Валентинга қарши унда нафрат уйғотинг.

Протей

Онт ичаман, нима келса қўлимдан агар,
Ҳаммасини, ҳеч шубҳасиз, ишга соламан.
Аммо синьор Туриога маслаҳатим шу:
Қизни худди бир қуш каби, жўшқин айтилган,
Жон олғувчи ишқий ғазаб ва қўшиқларнинг
Тузогига туширишга уриниб кўрсин.

Герцог

Гапинг тўғри. Протей, ҳа, эзгу шеърият
Қудратли куч, худоларнинг яқин маҳрами.

Протей

Кўз ёшларин, қалб ноласин ишқ меҳробига
 Келтираман, ҳаммасини қурбон қиламан,
 Сенинг тенгсиз ҳуснингга деб, унга шеър ёзинг
 Агар снѐҳ тамом бўлса, қонингиз билан
 Давом этинг шеър ёзишда, муҳтарам синьор.
 Орфей бир чоқ ясаганда қудратли удни
 Тор қилибди шоирларнинг пайдан унга,
 Олтин товуш билан у тор пўлатни, тошни,
 Ҳамда асрий қояларни эритган экан,
 Арслонларни ювоштириб, Левнафанни —
 Мудҳиш денгиз дажжolini қирғоққа чиқиб,
 Рақс тушишга мажбур қилган экан ўша тор.
 Кунингизни ажиб ғазал ёзишга бериб,
 Кечалари ёр ойнаси остига келиб,
 Таклиф қилиб маҳоратли созандаларни,
 Қўшиқ айтиб ва соз чалиб ёр қулогига
 Ором беринг, лаззат беринг. Тун сукунати
 Билан мунгли ва нолакор сознинг садоси
 Бир-бирига мос келади. Ғалаба учун
 Бундан бўлак йўл топилмас, синьор Турно.

Герцог

Фақат кимки севса шунга ўргата олур.

Турно

Шу бугуноқ бажараман маслаҳатингни,
 Менинг пирим, менинг азиз дўстим Протей.
 Юр мен билан, шаҳарга туш, созанда ёллаб
 Келамиз. Ҳа, мен шу бугун битта ғазални
 Боплаб туриб ёд олганман. Ана ўшани
 Куйга солиб айтаман — бу севги жангининг
 Ёшланиши бўлсин, дўстим.

Герцог

Синьорлар, оқ йўл.

Протей

Биз овқатга қадар, герцог, хизматингизда
Бўламизу кейин бизга рухсат.

Герцог

Йўқ, ҳозир
Жўнайверинг, вақт ўтмасин, рухсат, дўстларим.

Кетишади.

Парда

ТУРТИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Милан билан Верона ўртасидаги ўрмон.

Бир қанча қароқчилар киради.

Биринчи қароқчи

Ана, дўстлар, йўловчилар, дадил бўлинглар.

Иккинчи қароқчи

Уринг бошлаб, қўрқманг ҳатто ўнта бўлса ҳам.

Валентин билан Спид киради.

Учинчи қароқчи

Тўхтанг, синьор, ёнингизда нима бўлса, ҳаммасини беринг, бўлмаса сизларни боғлаймизу ҳаммасини тортиб оламиз.

Спид

Хўжайин, ўлдик. Булар ҳамма сайёҳларни ўлдиради-ган ёвузлар.

Валентин

Дўстларим...

Биринчи қароқчи

Янглишасиз, синьор, биз сизнинг душманларингизмиз.

Иккинчи қароқчи

Жим бўл, қани, нима дейди, эшитайлик.

Учинчи қароқчи

Тўғри. Соқолим билан онт ичаман, яхши одамга ўхшайди.

Валентин

Билиб қўйинг, ҳеч нарсам йўқ йўқотадиган.
Тақдир менга жабру жафо кўрсатди беҳад.
Устимдаги кийимларим — бутун бойлигим.

Иккинчи қароқчи

Қаёққа кетяпсизлар?

Валентин

Веронага.

Биринчи қароқчи

Қаердан келяпсизлар?

Валентин

Миландан.

Учинчи қароқчи

У ерда кўп турдингизми?

Валентин

Бир йилдан ортиқ.

Аммо ҳали кўп яшардим у ерда, агар,
Шум толеим бўлмаганда йўлларимга ғов.

Биринчи қароқчи

Қувлашдими?

Валентин

Ҳа, қувлашди.

Иккинчи қароқчи

Нима сабабдан?

Валентин

Сабабини эслаш менга жуда ҳам оғир.
Мен у ерда бир одамни ўлдириб қўйдим.
Пушаймонман бу ишмдан ҳалига қадар.
Аммо яширин, орқасидан ханжар урибмас,
Балки уни ўлдирганман юзма-юз жангда.

Биринчи қароқчи

Ундай бўлса пушаймонга асло ўрин йўқ.
Шу арзимас ишга сизни қувлашдиларми?

Валентин

Яхшики, мен фақат қувғин билан қутулдим.

Иккинчи қароқчи

Синьор, бошқа тилларни ҳам билсангиз керак?

Валентин

Ҳа, ёшликда анчагина элларни кездим.
Аммо тақдир мени кўп ҳам эркалаганмас.

Учинчи қароқчи

Онт ичаман, Робингуднинг шаддод йигити,
Кекса монах, мард жангчининг кал боши билан,
У биз учун жуда ҳам боп саркарда бўлур!

Биринчи қароқчи

Менга мақбул. Афандилар, икки оғиз гап!

Спид

Бу таклифни қабул қилинг, хўжайин, дарҳол,
Шуғулланинг энди ҳалол ўғирлик билан.

Валентин

Жим бўл!

Иккинчи қароқчи

Боғлиқ эмасмисиз ҳаёт йўлида
Биров билан?

Валентин

Йўқ, йўқ, фақат тақдирим билан.

Учинчи қароқчи

Билиб қўйинг, орамизда зодагонлар бор,—
 Ҳа, ақлсиз ёшликнинг кўр бебошликлари
 Бизни асл одамлардан ажратиб қўйган.
 Мен ўзим ҳам Веронадан, она шахримдан
 Қувилганман, герцог қизин ўғирламоқчи
 Бўлганлигим учун.

Иккинчи қароқчи

Мен ҳам худди шунақа.
 Мантиядан қувилганман, бир зодагонни
 Ханжар билан мулла қилиб қўйганим учун.

Биринчи қароқчи

Мен ҳам шундай арзимаган бир нарса учун
 Гуноҳкорман. Бўлди, ишдан гаплашайлик! Биз
 Нима учун қароқчилик йўлига кирдик,
 Шунини изоҳ қилиш учун айбларимизни
 Сизга айтдик. Сиз келишган ҳамда бақувват,
 Уқимишли, яна анча тил биладиган,
 Доно йигит кўринасиз, билиб турибмиз,
 Бизга худди мана шундай саркарда керак.

Иккинчи қароқчи

Ҳаммадан ҳам муҳими сиз — қувилганлардан.
 Энг аввало сизга савол: бизга саркарда

Бўлишликни хоҳлайсизми, истармидингиз
 Ютқизиқни даромадга айлантиришни
 Ва биз билан ўрмон ичра яшашни?

Учинчи қароқчи

Ҳамда,
 Дангал айт-чи, сен довюрак қароқчиларга,
 Хоҳлармидинг арзийдиган бошлиқ бўлишни?
 Бир оғиз гап, «ҳа», десанг бас — сени саркарда
 Қиламизу бўйсунамиз ҳаммамиз сенга,
 Сени севиб, сени шоҳдай ҳурмат қиламиз.

Биринчи қароқчи

Нўқ дедингми — ўлдирамиз, тамом-вассалом!

Иккинчи қароқчи

Ҳа, мақтаниб юрмагин, деб таклифимиздан.

Валентин

Рози бўлсам, бўлай, майли, қоламан. Фақат
 Бир шартим бор: камбағаллар, бенаволарни,
 Ҳимоясиз аёлларни хафа қилмайсиз.

Учинчи қароқчи

Ундай разил ишдан биз ҳам ҳазар қиламиз.
 Юр бўлмаса, сени форга олиб борайлик,
 Ўзимизни ҳамда бутун бойлигимизни
 Топширайлик энди сенинг ихтиёрингга.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Милан. Герцог саройининг олди.

Протей

Валентинни қораладим. Турioni ҳам,
 Алдаш керак. Мен Сильвия олдида уни
 Мақташ учун ваъда бериб, ўз муҳаббатим,
 Ўз фойдамни кўзлаганман. Энди гўзалнинг
 Висолига муяссарман. Аммо Сильвия.
 Адолатли ва номусли покиза малак,
 Садоқатдан сўз бошласам ёқтирмас сира,
 Ўз дўстимга хиёнатда айблаб мени.
 Жамолини мақтасам у кулади мендан,
 Жулияга берган ваъда, онтимни эслаб,
 Вафосизлик қилганимни солар юзимга.
 Аммо унинг барча мазах, кулгиларига
 Қарамасдан ўргатилган лайчага ўхшаб
 Атрофида айланаман кетолмай. Лекин
 У қанча кўп ҳазар қилса ёлворишимдан,
 Мен ҳам шунча севмоқдаман садоқат билан.
 Ана, синьор Турно ҳам келдилар. Борай,
 Ёрни мақтаб қўшиқ айтай қўшилиб унга.

Турно ва созандалар киришади.

Турно

Биздан олдин! Нима, учиб келдингизми, а?

Протей

Ҳа, Турно, учиб келдим, чунки муҳаббат
 Юриш қийин бўлган жойдан учиб ўтади.

Турно

Ахир, сизнинг маъшуқангиз бу ердас-ку!

Протей

Йўқ, шу ерда, бўлмаса мен келмас эдим-да.

Турно

Яна, сиз ҳам Сильвияга келган бўлмангиз?

Протей

Ҳа, Турно, Сильвияга, аммо сиз учун.

Турно

Раҳмат сизга чин юракдан. Қани, бошладик.
Қани, дўстлар, созингизни созланг эртароқ.

Меҳмонхона хўжайини ва йигитчасига кийинган **Жулия**
киради.

Хўжайин

Хўш, менинг йигитча меҳмоним, назаримда кўпроқ
ичиб қўйганга ўхшайсиз. Нега хафасиз?

Жулия

Негаки, меҳрибон хўжайин, мен хурсанд эмасман.

Хўжайин

Майли, сизни хурсанд қиламиз. Сиз ҳозир музика
эшитасиз ва сўраган синьорингизни кўрасиз.

Жулия

Унинг овозини ҳам эшитаманми?

Хўжайин

Ҳа, эшитасиз.

Жулия

Мен учун ўша овоз музика бўлади.

Соз чалинади.

Хўжайин

Эшитинг.

Жулия

У шуларнинг орасидами?

Хўжайин

Ҳа. Тўхтанг, эшитайлик?

Созандалар куйлашади.

Қўшиқ

Сильвия ким? Нима билан у
 Чўпонларни айлади шайдо?
 Назокатли, гўзал, оқила,
 Чехрасида муҳаббат пайдо.
 Тангри унинг шаҳло кўзига
 Куч берибди, сеҳр берибди.
 Шул сабабдан ким боқса унга
 Худди симоб бўлиб эрибди.

Кўрлигидан нолиган Амур
 Унга келиб эркаланибди:
 «Кошки сени бир марта кўрсам,
 Лабларингдан бир сўрсам!»— дебди.
 Сўнгра бирдан очилиб кўзи
 Сильвияга шайдо бўлибди.
 Муҳаббатнинг тангриси унинг
 Ишқи билан лим-лим тўлибди.
 Лабидан бир бўса олибди,
 Ҳузурида мангу қолибди.
 Дўстлар, ерда қандай мўъжиза
 Сильвияга тенглаша олур?
 У бир қиё боққанда дилга
 Олов солур, гулгула солур.
 Сильвияни кўргали келдик,
 Аҳволини сўргали келдик.
 Ола келдик унга гулчамбар,
 Уни мақтаб айтаминиз лапар.

Х ў ж а й и н

Нима гап? Сиз аввалгидан ҳам қаттиқроқ хафа бўл-
 дингиз-ку. Нима бўлди сизга, дўстим? Афтидан, сизга
 бу саз ёқмади шекилли?

Ж ў л и я

Янглишасиз, менга саз эмас, созанда ёқмади.

Х ў ж а й и н

Нима учун, яхши йигит?

Ж ў л и я

У бузиб айтяпти.

Хўжайин

Нима, у бошқа пардадан оляптими?

Жулия

Йўқ, йўқ. Ҳар ҳолда у шунақа бузаяптики, оғриқдан
Қалбимнинг барча торлари зирқирамоқда.

Хўжайин

Қулорингиз жуда нозик эшитар экан-да.

Жулия

Қошки эди қар бўлиб қолсам. Юрагим тарс ёрилиб
кетай деяпти.

Хўжайин

Назаримда, музикани яхши кўрмайдиган ўхшайсиз.

Жулия

Ҳа, агарда бузиб чалинса — ёмон кўраман.

Хўжайин

Қулоқ солинг, овозлар қанақа ўзгарипти.

Жулия

Ана, худди ўша ўзгариш жиғимга тегади.

Хўжайин

Нима, сиз созанда бир хил овозда чалсин, демоқчи-
мисиз?

Жулия

Ҳа, бир созанда бир оҳангда чалсин дейман. Хўш, ни-
мага анави сизнинг Протейингиз, анави хонимнинг де-
разасига ҳадеб бораверади?

Хўжайин

Мен фақат унинг хизматкори Ланс айтган гапларни-
гина биламан. У анов хонимнинг ишқига боши билан
шўнғиб кетган.

Жулия

Секин! Бир чеккага ўтайлик, кетишяпти.

Протей

Ҳа, хотиржам бўлаверинг, синьор Турно,
Ишни шундай боплаинки, ҳийлаларимга
Ўзингиз ҳам тан берасиз, қасам ичаман.

Турно

Хўш, қаерда учрашамиз сиз билан, синьор?

Протей

Григорий фонтанининг ёнида, хўпми?

Турно билан созандалар кетишади. Деразада Силь-
вия кўринади.

Олижаноб синьорина, сизга саломлар,

Жулия -

(хўжайинга)

Ланс қани?

Хўжайин

Итини қидириб кетди, хўжайинининг буйруғига биноан
У итини Сильвияга инъом қилиб бериши керак эди.

Сильвия

Қўшиқ учун ва саз учун ташаккур, синъор.
Айтинг, кимсиз?

Протей

Олижаноб синъора агар
Ниятимнинг поклигини билганларида
Овозимни таниб олган бўлар эдилар.

Сильвия

Синъор Протей?

Протей

Худди шундай, содиқ қулингиз.

Сильвия

Нима керак?

Протей

Кўр-кўрона хоҳишингизга
Бўйсунини истар эдим.

Сильвия

Хурсандман жуда.
Хоҳишим шу: жўна дарҳол уйингга, маккор!
Сен хонсан, ёлғончисан учига чиққан.
Қасам ичиб бошқаларни алдаганингдай
Мени аврамоқчимисан хушомад билан?
Нима, мени шунча лақма деб ўйладингми?
Бор, тиз чўкиб ўша қизнинг олдида ёлвор,
Илтижо қил, гуноҳимни кечир, деб унга!
Мен эса онт ичаман,— тун маликасининг
Номи билан онт ичаман,— нолаларингга
Ҳеч вақт қулоқ солмагайман, хиралигингдан
Бутун ақлим, қалбим билан ҳазар қиламан.
Менга уят, лақиллашиб сен билан бекор
Вақт ўтказиш.

Протей

Яширмайман, маликам, тўғри,
Севар эдим бошқа қизни, аммо у ўлган.

Жулия

(чеккага)

Мен гувоҳман, ҳали уни кўмганлари йўқ.

Сильвия

Фараз қилайлик, бу гап тўғри, аммо Валентин,
Сенинг дўстинг ҳали тирик, яхши биласан,

Биз у билан унашганмиз, шунга қарамай,
Севгинг билан ўртоғингни таҳқир қилишга
Қандай қилиб ахир бетинг чидайди, маккор!

Протей

Валентинни ўлди деган хабар тарқалган.

Сильвия

Агар бу гап тўғри бўлса, мен ҳам ўлганман,
Севгим унинг мазорига мангу кўмилган.

Протей

Рухсат этинг севгингизни тиргизай, бекам!

Сильвия

Йўқ, сен тиргиз машуқангинг муҳаббатини,
Е ўзингнинг севгингни ҳам унга қўшиб кўм.

Жулия

(чеккага)

У бу гапни эшитмади.

Протей

О, синьора! Сиз
Бераҳмсиз, шафқатсизсиз. Сиздан сўрайман.
Ҳеч бўлмаса, хонангизда осифлиқ турган
Расмийгизни ҳады қилинг, эсдалик учун.
Мен у билан гаплашаман, ҳасратлашаман,
Ҳузурда ёш тўкаман ва соянгизни

Ўзим сояга айланиб, сўнмас ишқ билан,
Кўзларимга сура-сура севиб юраман.

Жулия

(чеккага)

О, мунофиқ, вафосизлик қилиб уни ҳам
Айлантириб қўяр эдинг сояга мендек.

Сильвия

Сизга санам бўлиш менга жуда кўнглисиз.
Аммо сиздек ёлгончига сояни севиш
Ва сояга топинишлик жуда муносиб.
Майли, сизга суратимни тақдим қиламан,
Эрта билан биров келсин, олиб кетади.
Хайрли кеч, тинч ухланг.

Протей

Ҳа, худди эрталаб
Ўлим кутган асир каби тинч ётсам керак.

(Кетади.)

Сильвия ҳам ичкарига кириб кетади.

Жулия

Хўжайин, қани, кетдикми?

Хўжайин

Бутун авлиёлар номига оғт ичаманки, пича мизғиб
олдим, чамаси.

Жулия

Айт, синьор Протей қаерда туради?

Хўжайин

Менинг меҳмонхонамда. Қаранг-а, ҳадемай тонг ёришиб қолади.

Жулия

Ҳа, уйқусиз тунларимнинг энг безовтаси,
Энг узун, энг оғири шу кеча бўлди.

Кетишади.

УЧИНЧИ САҲНА

Яна ўша жой. Эгламур киради.

Эгламур

Мени бугун бир келинг, деб Сильвия бекам
Чақирувди. Мана, расо вақтида келдим.
Қанақадир муҳим ишга керак эмишман.
Ҳо, синьора Сильвия!

Сильвия

Ким мени чақирган?

Эгламур

Мен, мулозим ва дўстингиз.

Сильвия

Эгламурмисиз?

Салом сизга, минглаб салом, мухтарам синьор.

Эгламур

О, сизга ҳам шунча салом, гўзал синьора.
Қай иш билан сизга фойда етказишимни
Билиш учун барвақт келдим шу қадар, бекам.

Сильвия

Сен ботирсан, олижаноб, азиз Эгламур.
Онт ичаман, сўзларимда ҳеч хушомад йўқ.
Сен доносан, маърифатли, жасоратлисан.
Ҳаққонийсан, тўғри сўзсан. Яхши биласан,
Валентинни жону дилдан севишлигимни.
Аммо отам, хоҳишимга қарамай, мени
Уша аҳмоқ Туриога бермоқчи. Сен ҳам
Севган эдинг, бир вақтлар ўзинг айтгансан:
Тасаллисиз аламлардан бағринг қон бўлиб,
Маъшуқангнинг ҳижронида букилиб гамдан,
Бевақт ўлган бечоранинг қабри устида,
Ҳатто у гўр қучоғида ётса ҳам, унга
Содиқ бўлиб қоламан, деб онт ичганингни.
О, Эгламур. Мантияга жўнамоқчиман.
Менинг азиз Валентиним шу ерда яшар.
Аммо йўллар, дейишади, хатарли эмиш,
Шул сабабдан сўрар эдим ҳамроҳим бўлсанг,
Ўйлаб қара, отам жуда ғазабнок бўлса,
Ўйлаб қара, азобдаман ҳижронда ўзим.
Шунда ўзинг тақдир, тангри лаънатлаган, паст,
Жирканч никоҳ, разолатдан қутулиш учун
Қочишимни, ҳеч шубҳасиз, тўғри дер эдинг!
Азиз дўстим, бутун қалбим билан сўрайман,

— Қалбда эса денгиздаги қумданам кўп ғам,—
 Бахти қора Сильвияга ҳамроҳ бўл йўлда!
 Агар ҳамроҳ бўлолмасанг, айтган сиримни
 Ҳеч кишига айтмайман, деб ваъда бер менга.
 У вақтда ўзим танҳо қочаман, майли.

Эгламур

Хайрихоҳман сизга бутун вужудим билан.
 Қайғунгизнинг сабабини билганлигимдан,
 Жон деб сизга йўлда ҳамроҳ бўламан, бекам.
 Қайғурмайман мен ўзимнинг тақдирим учун,
 Фақат сизга бахт тилайман улуғ тангридан.
 Қачон йўлга чиқмоқчисиз?

Сильвия

Бугун кечқурун.

Эгламур

Хўп, қаерда учрашамиз?

Сильвия

Пьетро ҳазратимнинг
 Ҳужрасида. Мен у ерда тоат-ибодат
 Қилмоқчиман унга айтиб дилдаги гапни

Эгламур

Монастирнинг дарбозаси олдида сизни
 Кутаман. Хўп, кечга қадар хайр, синьора.

Сильвия

Хайр, менинг Эгламурим, меҳрибон дўстим.

(Ичкарига кириб кетади.)

Эгламур кетади.

ТҮРТҮНЧИ САҲНА

Ити билан Ланс киради.

Ланс

Қачонки хизматкор ўзини худди кўрнамак итдай тутса, хўжайин хафа бўлади. Ахир мен уни ёшлигидан тарбия қилганман-ку. Мен бу кучукчани, учтами, тўрттами, кўзи очилмаган ака-укалари ва опа-сингилларига қўшиб сувга фарқ қилишмоқчи бўлганларида қутқариб қолувдим. Мен уни яхши кўппак қилиб тарбияладим. Мени, бу итни хўжайинимнинг номидан синьора Сильвияга тортиқ қилиб олиб бор, деб юборишди. Эндигина емакхонасига кириб эдик ҳам, ҳаш-паш дегунча бориб синьорларнинг тарелкасидаги колбасани олиб қочди. Жамоат орасида ўзини тутолмайдиган ит кўзингга ниҳоятда хунук кўринар экан. Мен уни, қўлидан ҳамма иш келадиган, таълим кўрган ит қилиб кўрсатишни хоҳлардим. Агар унинг гуноҳини ўз бўйнимга олишга ақлим етмаганда эди, уни, шу қилмиши учун осардилар. Худо урсин, у ўз қилмишига яраша жазосини тортган бўларди. Ўзингиз ўйлаб қаранг. У ҳеч қандай такаллуфсиз герцог столининг тагида ўтиришган иккитами, учтами зотли итларнинг орасига отилиб кирди ва у ерда,—тавба, ҳайрон қоласан киши!—у ерда ҳатто зарурат учун лозим бўлган вақтча ҳам ўтиргани йўғу аммо, уйдагиларнинг ҳам-

маси, бирдан, ёмон ҳид сеза бошладилар. «Э, бу итни ҳайданг!»—деб бақирди биттаси. «Бу яна қанақа ит!»—деб қичқирди бошқаси. «Хипчин билан ўларлик қилиб саваланг!»—деб чинқирди учинчиси. «Уни осиш керак!»—деди герцог. Менга бу ҳид жуда яхши таниш бўлганидан, гап Креб ҳақида бораётганини дарҳол фаҳмладим. Уни хипчин билан урмоқчи бўлаётган йигитчанинг олдига бордим. «Ошнам,—дедим,—сиз бу итни урмоқчимисиз?»—«Ҳа, жин урсин буни, урмоқчиман»,—деди у. «Сиз уни бекорга хафа қиляпсиз,—дедим,—бу ишни қилган мен», дедим. У бошқа гапни йиғиштириб қўйиб, мени савалай кетди ва уйдан ҳайдаб чиқарворди. Бошқа хўжайин бўлса ўз хизматкори учун шунақа меҳрибончилик қилармиди? Қасамёд қилишга тайёрманки, у ўғирлаган колбаса учун мен кундага тушдим. У ўлдирган ғозлар учун тавқи лаънатни мен бўйнимга осдим, акс ҳолда бу иш учун ҳам у жазога мустаҳиқ эди. Сен эса бу ҳақда ўйлашни ҳам эсингдан чиқариб қўйдинг. Аммо мен Сильвия хонимларниқидан чиқиб кетганимдан кейин, нима ишлар қилганингни ҳам эсимдан чиқарганим йўқ-ку. Ахир мен сенга мендан кўзингни узма, мен нима қилсам сен ҳам шуни такрорла, деб айтмовдимми? Ахир, бирор маротаба, тўсатдан оёғимни кўтариб аслзода хонимнинг этагини булгаганимни кўрувдингми? Бирор маротаба шунақа бемазагарчилик қилганимни кўрувдингми?

Протей ва йигит кийимида Жулия киришади.

Протей

Сенинг номинг Себастьянми? Сен менга дарҳол ёқиб қолдинг. Қиласанми хизмат буюрсам?

Жулия

Қўлдан келган ҳамма ишга тайёрман, синьор.

Протей

Ташаккур.

(Лансга.)

О, сен муттаҳам шу ердамисан?
Икки кундан бери қайда тентираб юрдинг?

Ланс

Синьор, мен буйруғингизга биноан, Сильвия хонимни-
кига ит олиб борувдим.

Протей

Хўш, у ажойиб итни олгандан кейин хоним нима де-
дилар?

Ланс

Э, жин урсин, синьор. Сиз унга тортиқ қилиб юборган
ит жайдари ит экан, хоним бунақа кўппак фақат
итона ташаккургагина лойиқ, дедилар.

Протей

Ҳа, ахир у ҳадяни олдимми?

Ланс

Йўқ, синьор, олмади. Мана, қайтариб олиб келяпман.

Протей

Ие, ҳали сен шу кўппакни унга ҳадя қилмоқчи бўлудингми?

Ланс

Ҳа, синьор, анави олмахонга ўхшаган, кичкина лайчани кеча бозорда жаллоднинг шогирдлари чўнтагимдан ўғирлаб кетишибди. Шувинг учун мен Сильвия хонимга лайчанинг ўрнига ўз кўппагимни олиб борувдим. У сизнинг лайчангиздан ўн баробар катта, демак, ҳадя сифатида ўн баробар ортиқ.

Протей

Жўна, аблаҳ! Еки итни топиб келасан,
 Ё бўлмаса кўзларимга кўринма зинҳор!
 Нега қаққайиб турибсан? Жўнамайсанми?
 Хизматкорлар учун доим мен қизараман.

Ланс кетади.

Себастьян, кел, сен менга хизматкор бўлгил,
 Менга ундай калтафаҳм, териси қалин
 Ландавурлар керак эмас, топширигимни
 Ақл билан, нозик қилиб бажарадиган
 Йигит керак. Сенинг чеҳранг жуда ёқимли,
 Тарбиялик кўринасан, хато қилмасам —
 Бахт ва шодлик келтиришинг мумкин мен учун!
 Шу сабабдан сени олдим. Гап бундай дўстим:
 Сен синьора Сильвиянинг олдига бориб
 Узугимни ҳадя қилиб унга берасан,
 Бир вақт мени севар эди узук соҳиби.

Жулия

Ҳадясини бошқа қизга берсангиз агар,
Шўрликни ҳеч севмаган экансиз-да, а?
Ё бечора ўлганмиди?

Протей

Йўқ, йўқ, барҳаёт.

Жулия

Шўрим қурсин!

Протей

Сенга нима алоқаси бор?

Жулия

Ачинмасдан иложим йўқ унинг ҳолига.

Протей

Сен-а? Нега ачинасан. Жулияга, хўш?

Жулия

Назаримда, у бечора сизни, синьора,
Сильвиядан кам севмаган бўлса керак, а?
Унга азиз — уни эздан чиқарган киши,
Сиз ошиқсиз ўзингизни севмаган қизга.
Ҳаёт билан севги доим қарама-қарши,
Шул сабабдан: шўрим қурсин дея қичқирдим!

Протей

Хафа бўлма. Узукни ҳам манови хатни
 Унга топшир. Синьоранинг хонаси, ана.
 Ваъда қилинган суратга келдим, деб айтгил.
 Ҳа, суратни олу тезроқ ҳузуримга қайт —
 Тарқатгил юрак тўла қайғуларимни.

(Кетади.)

Жулия

Оҳ, айтинг-чи, мендан бўлак қайси бир аёл
 Бундай мушкул топшириқни бажара олур!
 О, бечора Протей! Сен қўзиларингга
 Чўпон қилдинг тулкини. Мен энди тушундим!
 Ачинаман мендан кулган кишига беҳад!
 Уни кўрган замониёқ мендан жирканиб,
 Юз ўгирди, мен-чи, уни севаман ҳамон.
 Шунинг учун ачинаман. Кетганда унга
 Узук бердим мени доим эслаб юрсин, деб
 Энди эса мен бечора — мен бахтсиз элчи!—
 Сильвиядан, унга раво кўрмаган ишни,
 Ижро эт, деб ёлворишим, сўрашим керак.
 Узим қайтиб оладиган узукни унга
 Топширишим лозим, унга мақташим керак,
 Узим роса койиб юрган бевафо ёрни!
 Ахир ўзим унашилган эдим у билан!
 Бўлиш учун Протейга содиқ хизматкор
 Ўз-ўзимга бевафолик қилишим лозим,
 Совчи бўлиб бориб ўзим севган ёр учун.
 Истар эдим келинчакнинг рад этишини.

Мулозимлар билан Сильвия киради.

Салом, хоним! Мумкинмикан гўзал синьора
 Сильвияга икки оғиз гапим бор эди?

Сильвия

Мен Сильвия. Нима хизмат? Қулоғим сизда.

Жулия

О, сизмисиз, ундай бўлса сабр этинг бир оз —
Бир топшириқ билан келдим, синьора.

Сильвия

Қимдан?

Жулия

Мени сизга синьор Протей юборди, бекам.

Сильвия

Сурат учун юборгандир сизни, ҳойнаҳой?

Жулия

Ҳа.

Сильвия

Хўп, яхши. Урсула, бор, суратни келтир!

Урсула суратни келтиради.

Протейга топшир, ҳам айт, унинг уйига,
У ишқига вафосизлик қилган — Жулия,
Бу суратдан, бу соядан кўпроқ ярашур.

Жулия

Мана сизга хат, синьора. Кечиринг, бекам,
Тасодифан сизга бўлак қоғоз берибман.
Хаҳ, қаёқда қолди у хат, ҳа, мана топдим.

Сильвия

Қани, менга анов хатни яна бир кўрсат.

Жулия

Кечирасиз, у хатни мен кўрсатолмайман.

Сильвия

Ма, ол! Менга хўжайининг ёзган мактубни
Кўришга ҳам тоқатим йўқ. Биламан, бу хат
Ишқий онтлар, ваъдаларга, оҳларга тўлган,—
Унинг сира субути йўқ, гаплари ёлғон.
Мен хатини қандай осон йиртиб ташласам,
У ҳам худди шундай осон айнир гапидан.

(Хатни йиртиб ташлайди.)

Жулия

Синьора, у сизга узук бериб юборди.

Сильвия

Узук? Унда икки карра уят беорга!
У, юз карра айтиб эди, бу — менга ёдгор,
Уни менга ҳады қилган азиз Жулия,
Айрилишган чоғимизда ишқимга гаров,
Далил бўлсин дея, — узук ўшаники деб.

У узукни булғаса ҳам хиёнат билан
Мен вафодор Жулияни таҳқир қилмайман.

Жулия

У ташаккур дейди сизга...

Сильвия

Узи нима гап?

Жулия

Унга шафқат қилганингиз учун ташаккур,
Бечорани кўп ранжитди менинг соҳибим.

Сильвия

Ҳа, сен уни биласанми?

Жулия

Худди ўзимдай.

Мен, шўрликнинг аҳволига кўп йнғлаганман.

Сильвия

Вафосизлик қилганини унга Протей
Билсанг керак?

Жулия

Уйлайманки, билишим лозим.

Аламли кўз ёшларининг сабаби ҳам шу.

Сильвия

У гўзалми?

Жулия

Йўқ, илгари чиройли эди,
 Протейнинг севгисига ишонган чоқда,
 У ҳам сиздай жуда гўзал, дилрабо эди.
 Аммо кўпдан у ойнага қарамай қўйган.
 Кун нуридан сақланай, деб ниқоб киймайди...
 Гул юзини иссиқ ҳаво сўлдириб қўйган,
 Нилуфардай оппоқ эмас чеҳраси энди,
 Менга ўхшаб энди юзи кунда қорайган.

Сильвия

Бўйи қандай?

Жулия

Бўйи менинг бўйим билан тенг.
 Биз у билан ўйнаганда комедияда,
 Менга кўп вақт хотин роли тўғри келарди.
 Жулиянинг кўйлагини киярдим шунда,
 Худди менга тикилгандай лойиқ келарди.
 Шунинг учун бўйи менинг бўйим билан тенг
 Эганини биламан. Ҳа, бир кун мен уни
 Ростанига йиғлатганман, яхши эсимда.
 Мен ўшанда ўйнаганман хоин Тезейнинг
 Хиёвати ва қочиши туфайли ўлган,
 Шўринг қурғур Ариадна ролини. Шунда
 Мен шу қадар ўйнабманки ҳолатга кириб,
 Чинданига ғамга тўлиб, ҳаяжонланиб,
 Бирдан бекам фарёд чекиб йиглаб юборган.
 Улай агар, унинг ёши билан мен ўзим
 Йиғламаган бўлсам, сўзим муболағасиз.

Сильвия

О, сен жуда олижаноб йигит экансан.
 Ёри уни унутганда, ташлаб кетганда,
 Сен кўрсатган мурувватдан севингандир у!
 Мен ҳам кўзга ёш оламан ёрни эсласам.
 Сен бекагни шунча ҳурмат қилганинг учун
 Ҳамёнимни сенга тақдим қиламан. Хўп, хайр.

Жулия

О, Жулия сизга раҳмат ёғдирар эди
 Кўришганда, учрашганда сиз билан, бекам.

Сильвия мулозимлари билан кетади.

У шафқатли, олижаноб ва гўзал экан.
 Агарда у менга шунча ачинса,— балки,
 Протейнинг таклифини тамом рад қилар.
 О, муҳаббат! Нега энди ўз ўзинг билан
 Уйнашасан! Рақибимнинг сурати мана,
 Кўрайлик-чи. Агар шундай кўйлак кийгизса,
 Мен ҳам ундан қолишмасдим ҳусну жамолда.
 Рассом унга кўп хушомад қилган, афтидан,
 Эҳтимол мен ўзимга кўп бино қўярман?
 У қора соч,— тилла рангда менинг сочларим.
 Агар уни шу ранг учун севган бўлса у,
 Эртагаёқ қора парик кийиб оламан.
 Иккимизнинг кўзимиз ҳам кўк экан, яхши,
 Аммо унинг пешонаси анча паст экан.
 Ҳа, бўлмаса, нимасини севади унинг?
 Нима ёмон менинг ундан? Агар муҳаббат
 Кўр бўлмаса, шўх бўлмаса болага ўхшаб,
 Мендан нуқсон топармиди, синьор Протей?
 Ҳа, олиб бор рақибингнинг соясини тез,—
 У сояга. Тимсолисан бепарволикнинг!

Аmmo сенга топинар у, сажда қилар у.
О, санамга топинишда бир маъно бўлса,
Менинг тирик жуссам бу бўш, жонсиз суратнинг,
Бу соянинг ўрнини тез олиши керак.
Жулияга ҳам ейдиган соҳибанг ҳаққи,
Мен аядим сени, ундай бўлмаганида,
Кўнгил узсин дея сендан менинг соҳибим,
Ҳиссиз, жонсиз кўзларингни ўйиб олардим.

(Кетади.)

П а р д а

БЕШИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Милан. Монастирь.

Эгламур

Ғарб уфқини олтин рангга бўяди қуёш,
Ваъдалашган вақтимиз ҳам яқинлаб қолди.
Синьора ҳам ҳозир келиб қолсалар керак.
Севишганлар ўз сўзига эга бўлади.
Олдин келса келади-ю, аммо кечикмас.
Ана, келди.

Сильвия киради.

Синьорина, кечки саломлар!

Сильвия

Омин, омин. Олдинга юр, ботир Эгламур,
Монастирнинг деворидан ўтиб, мени кут.
Қўрқаманки, пойланглар, деб орқамдан одам
Қўйган бўлса керак отам, кўнглим жуда ғаш.

Эгламур

Қўрқманг, ўрмон узоқ эмас бу ердан унча,
Унга қочиб борамизу халос бўламиз.

(Кетади.)

ИККИНЧИ САҲНА

Герцог саройидаги хона.

Турио, Протей ва Жулия киришади.

Турио

Синьор Протей, ҳозир қандай қарар эканлар,
Сильвияхон, менинг камтар илтимосимга?

Протей

Назаримда ён берганга ўхшайди бир оз.
Аммо сизнинг нимангиздир ёқмай турибди.

Турио

Нима экан? Ё оёғим беҳад узунми?

Протей

О, йўқ, синьор, тўғрироғи — жуда ингичка.

Турио

Яхши, йўгон қилиш учун этик кияман.

Жулия

(чеккага)

Шпор билан асли ўзи жирканч нарсага
Муҳаббатнинг назарини жалб қилолмайсан.

Турио

Менинг юзим ёқармикан у кишига, а?

Протей

Юзингизни ҳаддан ортиқ оқ дейди, бекам.

Турно

Мен ҳабашдай қораман-ку! Ёлгон айтибди.

Протей

Ахир, инжу оқ бўлади, қора одамлар
Гўзалларнинг назарида гўёки инжу.

Жулия

(чеккага)

Ҳа, бу инжу аёлларни сўқир қилади,
Энг яхшиси, уни кўздан йўқотиш керак!

Турно

Қалай, унга манзурмикан менинг суҳбатим?

Протей

Сиз урушдан сўз очганда у зерикармиш.

Турно

Ишқ ва тинчликдан гапирсам қизиқармикан?

Жулия

(чеккага)

Сен тинчгина гумдон бўлсанг, қайтиб келмасанг,
Ана шунини эшитишга қизиқарди у.

Турио

Хўш, у, менинг ботирлигим ҳақида сизга
Бирор нарса демадимиз?

Протей

Бу ҳақида сўз йўқ.

Жулия

(чеккага)

Агар ботир қўрқоқ бўлса нима ҳам десин?

Турио

Унга маълуммикан менинг асли насабим?

Протей

Олий насаб эканингиз албатта маълум.

Жулия

(чеккага)

Ҳа, насаби масхарабоз бойваччалардан.

Турио

Бекам, менинг бойлигимни эшитганмикан?

Протей

Эшитгану ачинади сизга.

Т у р и о

Хўш, нега?

Ж у л и я

(чеккага)

Негаки, у бойликларнинг эгаси эшак.

П р о т е й

Ҳа, гаровга қўйгансиз-ку.

Т у р и о

Герцог келдилар!

Герцог киради.

Г е р ц о г

А, Турно! О, Протей! Синьорлар, айтинг,
Эгламурни кўрганларнинг йўқми бугун, а?

Т у р и о

Йўқ, синьор.

П р о т е й

Йўқ.

Г е р ц о г

Қизимни-чи?

Протей

Учратганим йўқ.

Герцог

Демак, қизим Валентиннинг ёнига қочган,
 Эгламур-чи, уни йўлда кузатиб кетган.
 Худди шундай. Ҳа, уларни Лоренцо ҳазрат,
 Дуо ўқиб сўқмоқ йўлдан кетаётганда
 Учратибди. Эгламурни яхши билади,
 Ёнидаги, ҳеч шубҳасиз, сизнинг қизингиз
 Бўлса керак, деб ўйлайман, гарчи мен унинг
 Ниқобланган чеҳрасини кўролмасам ҳам,
 Деди, ҳазрат. Кейин, қизим Пьетро ҳазратнинг
 Ёнларига ибодатга бормоқчи бўлиб,
 Бормаганмиш. Ҳа, Сильвия қочган. Протей,
 Отга мин, йўл Мантуяга қайриладиган
 Жойга бор тез. Уша ердан ўтади улар.
 Уша ерда, тоғ остида учрашамиз. Хўп,
 Қани юринг, мард синьорлар, менинг орқамдан.

Кетишади.

Турио

Буни қаранг, бу қиз жуда ўжар экан-ку!
 Бахтдан қочиб ўтирса-я! Мен орқасидан
 Қуваман,— йўқ, ўжар қизга ошиқ бўлганим
 Учун эмас, Эгламурдан ўч олмоқчиман.

Протей

Мен-чи, фақат муҳаббат деб йўлга тушаман.
 Эгламурдан эса сира хафа эмасман.

Жулия

(чеккага)

Сильвиянинг севгисидан ўч олиш учун
Эмас, унинг севгисига тўсиқ бўлгали
Отланаман мен ҳам оғир, узоқ сафарга.

УЧИНЧИ САҲНА

Урмон.

Қароқчилар Сильвияни олиб киришади.

Биринчи қароқчи

Сабр қилинг! Ҳа, биз сизни олиб борамиз
Саркарданинг ҳузурига.

Сильвия

Менга барибир.

Алам чекиб ўрганганман, бу аламга ҳам
Ғинг демасдан, осонгина бардош бераман.

Иккинчи қароқчи

Олиб юринг.

Биринчи қароқчи

Енидаги йигити қани?

Учинчи қароқчи

Қуён бўлиб қочди. Уни қувиб кетишди.
Ҳой, сен Мозес, сен Валерий, бу синьорани

Саркарданинг ҳузурига олиб боринглар!
 Мен қочганинг орқасидан қувай, шаксиз, у
 Урмондаги пистирмадан қочиб қутулмас.
 Майли, ўзим олиб борай, сизлар жўнанглар.

Иккинчи ва учинчи қароқчи кетишади.

Биринчи қароқчи

Юринг, сизни саркарданинг ғорига элтай.
 Қўрқманг сира, саркардамиз кўп одил киши,
 Айниқса у аёлларга жуда ҳимматли.

Кетишади.

ТУРТИНЧИ САҲНА

Урмоннинг бошқа бир қисми.

Валентин киради.

Валентин

Нақадар тез ўрганамиз янги одатга!
 Менинг учун нимқоронғи, пастқам, чекка жой,
 Одамлардан холи бўлган ўрмон, чакалак,
 Олаговур, бой шаҳардан суйқумли, азиз.
 Мен бу ерда, одамларнинг кўзидан йироқ,
 Якка ўзим кезинаман хаёлга ботиб,
 Жўр бўламан нозли булбул қўшиқларига,
 Ноласига, фиғонига аламли қалбнинг.
 Гўзалим, кел, ҳаёт бериб кўксимда яша,
 Бу маскани ардоқла, сев, фақат сен билан
 Бахт муяссар бўлур унга. Бўлмаса қайғу
 Кемиради уни буткул, эгасиз қолган
 Вайронадек қулаб тушар нураган кўксим.

О, Сильвия, сен қайтадан ҳаёт бер менга,
Фамгин дилга тасалли бер, эрка малагим!

Саҳна орқасидан шовқин эшитилади.

Нима ғавғо? Нега шовқин кўтаришмоқда?
Фақатгина бошбошдоқлик, тартибсизликни
Қонун қилиб кўтаришган такасалтанглар?
Ё адашиб келибдими бирор йўловчи?
Гарчи мени бутун тўда яхши кўрса ҳам
Гоҳ уларнинг хуружини босиш кўп оғир!
Ҳа, ўзимни четга олай, келишяпти.

Сильвия, Протей, Жулия киришади.

Протей

Сизга хизмат қилиш учун, синьора,— гарчи,
Хизматимнинг қадрига ҳеч етмасангиз ҳам,—
Ҳаётимни хавф остида қолдириб, сизга
Таҳдид қилган қароқчини қиличим билан
Жазоладим. Наҳотки мен шу хизмат учун
Битта табассумингизга лойиқ бўлмасам?
Хизматимга бундан кичик баҳо топмадим,
Назаримда шу ҳам сизга кўпдай кўринди.

Валентин

(четга)

Туш эмасми кўрганларим, эшитганларим?
О, муҳаббат, бир зумгина менга чидам бер!

Сильвия

О, худойим, қара, қандай бахтиқораман!

Протей

Бахтсиз бўлиб қолишингиз мумкин эди, ҳа,
Мен келдиму ола келдим, бекам, сизга бахт.

Сильвия

Бахтсизлигим шуки, менга яқинлашмоққа
Журъат этдинг.

Жулия

(чеккага)

О, мен жуда бахтсиз бўламан
Агарда сен унга яқин бўлсанг.

Сильвия

О, тангрим!

Сен ярамас, сен хонига қарздор бўлишдан
Оч арслоннинг чангалига тушиб ўрмонда
Тилка-пора бўлишимни афзал кўрардим!
Тангри гувоҳ, Валентинни жондан севаман.
У жонимнинг ҳалоскори, жонимдан азиз.
Сен Протей, сен ёлғончи,— онт ичаманки,—
Бутун умр менга жирканч бўлиб қоласан!
Йўқол! Такрор айтаманки, йўқол кўзимдан!

Протей

Бир табассум, бир боқишинг, бир ишванг учун
Жон деб ўлим қучоғига отилар эдим!
О, наҳотки ишқим учун севикли ёрнинг
Ғазабини раво кўрса шум толе менга?!

Сильвия

Сен севмайсан, сени жондан севган гўзални.
 Ёдингга ол Жулиянинг, илк севган қизнинг
 Хузурида қайта-қайта онт ичганингни.
 Сен онтингни буздинг, уни пучга чиқардинг,
 Янги севги, янги жазман, хуштор ахтариб.
 Йўқ, сен жуда бевафосан, агарда вафо
 Товланмаса. Бир ҳисобда кўп одам учун
 Бевафоликдан ҳам вафо баттароқ ёмон.
 Кўп одамга қасам ичиб, ҳаммани алдаб,
 Ҳар қадамда қасамингни бузгандан кўра
 Ҳеч ҳам қасам ичмаганинг яхши бўларди.
 Сен дўстига фириб берган хоинсан!

Протей

Хўш, ким

Дўсти учун севгисини қурбон қилади?

Сильвия

Фақат сенмас! Сен бунақа фазилатга ёт!

Протей

Йўқ, мен агар, ҳатто ширин сўзлар билан ҳам,
 Қаҳрингизни енголмасам, юмшатоғмасам,
 Унда, солдат сифатида севгимга севги
 Билан жавоб беришликка мажбур қиламан.

Сильвия

Қўлингни торт!

Протей

Синдираман ўжарлигингни!

В а л е н т и н

(илгарига чиқиб)

Қўлингни торт! Елғончи, паст, разил!

П р о т е й

Валентин!

В а л е н т и н

Дўстингман, деб мени алдаб юрган экансан!
 Дўстликка ҳам, севгига ҳам хиёнат қилдинг!
 Ақл бовар қилмайди ҳеч хонлигингга,
 Ишонмасдим агар ўзим кўрмаган бўлсам.
 Энди, афсус, мен ҳеч қачон ва ҳеч кимсага
 Биронта ҳам дўстим бор деб айта олмайман.
 Қандоқ қилиб ишонаман, агар ўнг қўлим
 Хонларча юрагимга ханжар ботирса!
 Протей, сен Валентинга ёт бўлдинг энди.
 Одамларга бўлган унинг ишончига сен
 Зарба бердинг. Ҳаммадан ҳам кўринмайдиган
 Яра қаттиқ оғрир экан. О, менинг дўстим —
 Менга душман! О, фирибгар, о, разил замон!

П р о т е й

Гуноҳкорман, хижолатман, синьор Валентин.
 Жуда қаттиқ пушаймон, гуноҳимдан ўт,
 Иқроп бўлдим айбларимга, айбимни кечир,
 Менинг айбим ғамларимдан кўп эмас, дўстим.

В а л е н т и н

Ундай бўлса ҳаммасини унутдим, майли,
 Мен қайтадан ишонаман: дўстим виждонли

Ва пок одам. Ҳа, шубҳасиз, ишонаман мен.
Ё сўзимни, майли, ер, кўк рад этақолсин.
Улар оғир гуноҳни ҳам кечиради-ку,
Агарда чин, соф юракдан чиқса пушаймон,
Ҳатто тангри ўз қаҳридан тушади дарҳол.
Сенга дўстлик саховатин кўрсатмак учун
Сильвиядан воз кечаман сенинг фойдангга.

Жулия

О, худойим!

(Ҳушидан кетади.)

Протей

Нима бўлди, қаранг, йигитча!

Валентин

О, бечора йигит! Сенга нима бўлди, а?
Кўзингни оч, азиз ука, гаплаш мен билан.

Жулия

Оҳ, меҳрибон синьор, менга манов узукни
Сильвияга бер деб эди синьор Протей,
Унутибман.

Протей

Қани узук? Оббо, шайтон-ей!

Жулия

Мана узук.

Протей

Қани, бундай, яқинроқ кўрсат.
Э, бу, ахир ҳижрон куни мен Жулияга.
Берган узук, худди ўзи.

Жулия

Синьор, кечиринг!
Адашибман, Сильвияга бериб юборган
Узугингиз манов узук, марҳамат, мана.

(Бошқа узукни кўрсатади.)

Протей

Анов узук қандай сенинг қўлингга тушди?
Жулияга берган эдим хайрлашганда.

Жулия

Менга уни Жулиянинг ўзи топширди,
Бу ерга ҳам олиб келган ўшанинг ўзи.

Протей

А, Жулия!

Жулия

Қара, унга, муҳаббатингнинг
Яллиғланган қасамини қалбидаң сира
Чиқармаган вафодорга, содиқ дўстингга.
Мени жуда кўп алдадинг, вафоси йўқ ёр,
Қизар, уял, мени мажбур қилганинг учун
Эркакларнинг кийимини кийишга, гарчи,
Севги учун ниқобланиш ор бўлмаса ҳам.

Қамтаринлик бир нарсани таъкид қилади,
Аёлга эр кийимини кийишдан кўра,
Эркак учун ўз сўзидан қайтиш уятроқ.

Протей

Сўздан қайтиш ор дейсанми? Сен жуда ҳақсан!
Агар эркак ўз сўзидан собит бўлганда
Қамолотнинг чўққисига чиққан бўларди.
Субутсизлик манбаидир барча гуноҳнинг,
Туғилмасдан туриб унда гуноҳ яширин.
Қолганимда Жулияга вафодор бўлиб,
Сильвияни ёқимли деб ҳисоблармидим?

Валентин

Қўлингизни беринг, ўзим қўшиб қўяйин,
Бундан бу ёқ сизнинг асл дўстлигингизни
Ҳеч қачон ҳам бузолмасин айёр душманлик.

Протей

Онт ичаман, орзуларим рўёбга чиқди.

Жулия

Меники ҳам.

Герцог билан Туркони олдиларига солишиб қароқчилар
киришади.

Қароқчилар

Келинг, келинг! Ҳа, мана ўлжа!

Валентин

Тегманг! Қўйинг! Азиз герцог, сизни қутлайди
Осий банда, қувғиндаги синьор Валентин.

Герцог

Валентин, сиз!

Турио

Сильвия ҳам ораларида!

У меники!

Валентин

Қоч бу ердан, Турио, йўқол!

Акс ҳолда ғазабимдан ўласан, кўрқоқ.

Сильвияни меники деб вайсама, овсар,

Акс ҳолда кўролмайсан қайтиб Миланни.

Жимжилогингни ҳам унга теккизма, номард,

Булғамагин уни сассиқ нафасинг билан!

Турио

Синьор, синьор, кўп қизишманг — илтимос сиздан!

Ундан тамом юз ўгирган қиз учун жангга

Фақатгина мияси йўқ эшак тушади.

Майли, гўзал ўзингизга буюра қолсин!

Герцог

Тоза расво, тоза разил, пасткаш экансан,

Оламан, деб узоқ ердан чопиб келсангу

Бир дўқ билан тисарилсанг орқага қараб.

Онг ичаман шони билан боболаримнинг,

Менга жуда ёқиб қолдинг, ботир Валентин!

Эр бўлишга арзийсан сен маликаларга,

Мени ранжитганларингни эсдан чиқардим,

Миланга қайт. Қандай юксак хизмат истасанг,

Ҳеч шубҳасиз, ҳаммасига рози бўламан.

Олий насаб, олий жаноб аслзодасан,—
Сильвияни бердим сенга, ҳаққинг бор олсанг.

Валентин

Раҳмат сизга! Бениҳоят бахтлиман, синьор.
Сильвиянинг ҳурмати, бир илтимосимни
Қондирсангиз.

Герцог

Сўра, майли, у учун эмас,—
Сенинг учун қондиришга тайёрман, гапир.

Валентин

Бу ердаги, сафларига мен ҳам қўшилган,
Қувғиндаги одамлар кўп яхши одамлар.
Кечирсангиз уларнинг ҳам барча айбини,
Уйларига қайтиш учун рухсат берсангиз.
Сиз уларга муҳим ишлар топширишингиз
Мумкин бўлур, мен кафилман, муҳтарам Герцог.

Герцог

Хўп, кечирдим уларни ҳам, сени ҳам, майли.
Узинг бошқар, уларни сен яхши биласан.
Бизлар кетдик. Базму шодлик, тўйу томоша
Билан ташвиш, аламларни унутайлик, ҳа.

Валентин

Аmmo узоқ йўлимиз. Ҳа, мен сизни Герцог,
Бир озгина кулдиришга журъат этаман.
Манави ёш йигит сизга ёқадими, хўш?

Герцог

Жуда нозик йигит экан. Қизариб кетди.

Валентин

Кўпроқ назокатдан бу ҳол, ёшлиқдан эмас.

Герцог

Айтинг, бу сўз ўйинидан муддао нима?

Валентин

Рухсат этинг, бир бошидан сўзлаб берайин,
Сизни ҳайрон қолдиради унинг тақдири.
Юр, Протей, гуноҳингни оқламоқ учун
Эшитасан маъшуқангнинг ҳикоясини.
Сўнг, баробар ўтказамиз икки тўйни ҳам.
Ҳаммамизга битта ую, битта зиёфат,
Битта тўю, битта ғамдан озод саодат!

(Кетишади.)

Парде